

A TERMÉSZET

KIADJA: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS
ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERTJE
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST, XIV., ÁLLATKERT
TELEFON: 1-194-30

SZERKESZTI:
NADLER HERBERT
A SZÉKESFŐVÁROSI
ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERT
IGAZGATÓJA

MEGJELENIK MINDEN HÓ 15-ÉN
ELŐFIZETÉSI DIJ:
EGY ÉVRE 6 PENGŐ
FÉLÉVRE 3 PENGŐ
EGYES SZÁM ÁRA 60 FILLÉR

XXXII. ÉVFOLYAM

11. SZÁM

1936. NOVEMBER

A KERÍTÉSEN TÚLNÓTT ZSIRÁFBIKA.
Az állatkerti V. fényképpályázaton vásárolt kép. Csanády Gusztáv dr. felvétele.

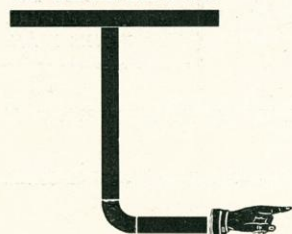
TARTALOM:

Rapaics Raymund dr.: Pityang.
ifj. Szabados Antal: A legkisebb gerinces.
Igali Mészáros József: Menyhalak nyomán.
Péntek Ferenc: Kacsahúzás a régi jó időben.
Waldherr Wolfgang: A dögre járó medve.
Regős József: Az ivar az örökléstan megvilágításában.

Magyar Vadásztrofeák Tára.
Rövid közlemények.
Könyvekről.
Mi ujság az Állatkertben?
Szondy György: Az ember, a farkas meg a bunda.
Szondy György: Emlékezés egy régi kertre.

A BUDAPESTI ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERTBEN

TÉLEN:

Jégpálya ~ szánpálya ~ csatoló
buffet ~ melegedő ~ zene

A bérletjegytulajdonosok a jégpályát díjtalanul használhatják

Bérletjegyek ára egész évre:

Felnőtteknek 12 P

Tanulóknak és

gyermekeknek 6 P

Köztisztviselőknek 8 P

Köztisztviselők

gyermekének 5 P

(elemi és középiskolai tanulók)

Napijegyek ára: 70 fillér

Vasárnap: . . . 50 fillér

10 éven aluli

gyermekeknek: 30 fillér

GUNDEL

állatkerti vendéglői
kiváló konyháiról közismertek

P O L G Á R I Á R A K

Z E N E

Éttermei és terrasz a Gellért-szállóban a vidékről
felránduló közönség és külföldi látogatóknak
kedvelt szórakozási helye.

SCHREIER BÉLA

kereskedelmi részvénytárs.

BUDAPEST

VII., Izabella-utca 34. sz.

Tel.: 1-438-49 és 1-310-62

Vesz és elad

mindennemű szálás és
szemestakarmányt,
őrleményféléket, gabona-
neműeket, fűszert, hűve-
lyest és gyarmatárut.

Új nagy főárjegyzék, mely növényárjegyzéket is tartalmaz, ingyen és bérmentve!

Mauthner Ödön

Fennáll
több mint
60 éve!

magtermelő és magkereskedelmi részvénytársaság

Központ: Budapest, VII., Rottenbiller-utca 33.

Fiókküzet: 1. számú

IV. KER., KOSSUTH LAJOS-UTCA 4.,
a Ferencrendiek templomával szemben

Telefon: 1-892-15

Telefon: 1-463-65

Sürgőnycím:
Mauthnerek

Fiókküzet: 2. számú

VI. KER., VILMOS CSÁSZÁR-ÚT 59.,
a Nyugati pályaudvar közelében

Telefon: 1-291-94

Sziki-pitypang (*Taraxacum bessarabicum*) Farnos mellett, szikesen.

Vajda László felvétele.

PITYPANG.

Írta: Rapaics Raymund.

A természet szeretetének hajnalhasadása Középeurópában a XIII. században volt. Ekkor kezdődik a merev bizánci életalakzatok, a zárt kolostori életlemondás felbomlása, s helyébe lép — eleinte bátortalanul, később egyre nagyobb szenvedéllyel — a természet szeretete, a földi élet szépségeinek felfedezése, az életöröm felujjongása. *Assisi Szent Ferenc* e század elején kilép a kolostor zárt falai közül, beszél a madarakhoz, megöleli a virágokat, megalapítja az első kolduló szerzetesrendet, vagyis a szerzetest kiküldi a világba, a virágos rétre, az erdőbe, az élő természetbe.

Ma már meg se tudjuk érteni, hogy a XIII. század embere mennyire rajongott a természetért, a természetet képviselő virágos rétért. *Albertus Magnus*, e század legnagyobb tudósa, növénytanában pontosan leírta, hogyan alakította át ez a rajongó természetszeretet a középkori kolostorkertet, amely csak hasznos növényekkel beültetett kerti ágyakat ismert. Ekkor már dísznek is tartanak növényt a kertben. »Vannak olyan helyek is — írja *Albertus* —, amelyek nem a haszon és a termelés szolgálatában állnak, hanem inkább a

szórakozás helyei. Ezek neve *viridarium*... A szemet semmi sem gyönyörködteti annyira, mint a fínom, nem hosszú pázsitfű. Ez azonban csak sovány és nehéz talajon nevelhető. Énnél fogva azt a helyet, amelyet díszkertnek akarunk berendezni, alaposan meg kell előbb tisztítani a régi gyökerektől, ez pedig úgy végzendő el, hogy a gyökereket kiássuk, a földet a lehető legjobban elegyengetjük és megöntözzük forrón-lobogó vízzel, hogy a benne maradt gyökereket és magvakat leforrázva, megakadályozzuk csírázásukat. Azután az egész helyet befödjük fínom fűvű pázsitdarabokkal, ezeket széles fakalapáccsal erősen lenyomkodjuk, majd pedig a fűvet lábunkkal úgy a talajba tapossuk, hogy szinte egészen eltűnik. Nemsokára mint fínom hajszálak törnek elő a fűszálak és zöld szőnyeg módjára borítják a földet. A pázsitnak akkorának kell lennie, hogy mögötte négyszegletű területen mindenféle fűszeres növény, mint a ruta, zsálya, bazsilikum ültethető legyen, hasonlóképen mindenféle virág, mint az ibolya, keselyűfű, liliom, rózsza, kékliliom stb. A fűszeres növények ágyai és a pázsit közt, utóbbinak végében, magasabb pázsitdarabot kell készíteni,

Kései-pitypang (*Taraxacum scrolinum*) Szigetújfalu mellett. Vajda László felvétele.

amelyet virágok tegyenek kedvessé, és a közepe ülőhelynek legyen alkalmas, hogy az emberek ott üldögélve és virágokban gyönyörködve pihessenek és felfrissüljenek.»

Ez a szép új kert, amely a pázsitos, virágos rét mintájára készült, ebben a században a festészetbe is bevonult. Akkoriban még inkább csak oltárképeket festettek, de ennek a kornak oltárképein a trónján ülő Istenanya már nem arannyal keretezett égi álomkép, hanem szobájában karosszékben ülő úrnő, aki edénybe rakott virágokban gyönyörködik, a Megváltó többé nem földöntúli szellemkép, hanem földi tájon szenvedő ember, a tájat fák, füvek, virágok teszik változatossá.

Ebből a korból és ebből a keretből bukkan elénk először a pitypang. Az ókor nem ismerte, nevét nem hagyta ránk, mert nyilván nem különböztette meg névvel. Ellenben *Albertus Magnus* növénytanában egyszerre két nevét is olvassuk, az egyik *flos campi*, a mező virága, a másik *rostrum porcinum*, disznó orra, ez a kaszattermés alakjára vonatkozik. A tudomány ugyan egyiket

sem vette át, hanem az arab fűvészek által valamely sárga fészkes nevének használt *tharakhchakon* ellatinosításával készítette az iskolákból még sok ember emlékében csengő *Taraxacum* nevet.

A pitypangot a XIII. és XIV. század felsőolaszországi oltárképein a *mező virágának* ábrázolják. *Giotto*, akit a festészetben a természetesség megalapítójának tartanak, egyebek között Krisztus feltámadását is megfestette. E kép közepén a két emberi alak között növények láthatók, két cserje, különféle füvek és néhány tő pitypang. Nem nehéz megfelelni arra a kérdésre, mit akart a művész ezzel a néhány növényvel jelképezni; annak a kornak egyik újonnan felfedezett természeti szépségét, a virágos rétet.

Ez a természeti eszmény idők multán Magyarországra is eljutott. Hogy mikor, pontosan megállapítani nem tudjuk, talán már a XIV. században, de biztos, hogy a XV. században a természet szerete a költészetben, a művészetben és tudományban már nálunk is mutatkozik. Ennek a századnak legkiválóbb magyar, de annak a kornak divatja szerint latinul író költője, *Csezmicei János*, világhírű latin nevén *Janus Pannonius*, 1464-ben *De se aegrotante in castris* címmel fájdalmas hangú költeményt írt; azt az élményét énekelte meg, hogy a tábor-

ban megbetegedvén, meglepi a halál gondolata. A költemény első részében életéért esd, végül azonban megnyugszik és búcsúzik mindattól, amit szeretett, búcsúzik az égtől, a halmoktól és a füves mezőktől, a kristályos forrásoktól, a zöld erdőktől:

O coelum! o colles, et amicti gramine campi!
O vitrei fontes, o virides silvae!

A XV. században a virágos rét nálunk is bevonult a kertekbe, ez volt például *Mátyás* király visegrádi nyári udvarának is egyik dísz. *Oláh Miklós* így kezdi a visegrádi királyi udvar leírását: »A kapun belépve, szemünk elé azonnal nagy térség tárul, amelynek minden része zöld s mezei virágoktól hímes.« Biztos, hogy ez a virágos pázsit *Albertus* leírása szerint készült.

Ennek a századnak magyar oltárképein is viszontlátjuk a virágos mezőt. Könnyű azt is megállapítani, hogy XV. századbeli festőink *Giotto* mintáját követték, természetesen nem közvetlenül *Giotto*-t másolták, hanem kései követőitől tanulták, hogy a virágos rétet pitypanggal, lóherével kell jelképezni. Így jelenik meg a pity-

pang például a kassai székesegyház főoltárának azon a képén, amelynek tárgya Krisztus az olajfák hegyén. Krisztus és környezete ezen a képen azonban természetesen kassai emberek, s az Olajfák hegye valamelyik kassai gyümölcsös és szénás kert, amelynek pázsitjában a pitypang törzseinek kacuros levelei és a lóhere hármásával álló levélkéi csodálatosan élethűek.

A pitypangnak ekkor nálunk már neve is volt. Ennek a századnak magyar tudósai a salátákhoz számították és *vadkék* néven különböztették meg. *Kék* volt ugyanis a magyarban a salátanövények neve, amíg az olasz *salata* ki nem szorította. Pitypang nevét csak a XVIII. század végén kapta, *Diószegi* használta először, *Benkő* ugyanabban az időben gyermekláncfű nevét jegyezte fel. A pitypang ugyanis játékos szó, ugyanarra vonatkozik, mint a láncfű, ugyanis a gyermekek, miként ismeretes, a növény el nem ágazó, belül üres tőkocsányából karikát alakítanak és láncot kötnek. Ilyen célra azonban a pitypangot már a XIII—XV. században is használták, miként a németországi feljegyzésekben ránkmaradt *rörelchraut*, *papenplat*, *pi-pabe* nevei mutatják. Régi tréfás neve a *caput monachi*, *mönchkopf*, *barátfő* is, ez meg a könnyen elfújható bóbítás kaszatoktól megfosztott kopasz termésvacokra vonatkozik. Könnyen szálló bóbítás kaszatjairól újabb időben a szintén tréfás *férjhiúság* nevet kapta.

A pitypanggal annak idején az orvosi növénytan is foglalkozott. Azokban a régi századokban, amikor a pitypang az olasz és nyugati szakmunkákban és festményeken feltűnik, levelét és gyökerét eledelnek kezdték használni, s csakhamar az orvosok is foglalkoztak vele. A szegény nép a réteken sok pitypanglevelet talált és nyersen fogyasztotta, miként ezt *Jean Bauhin* Páduában feljegyezte. A tehetősebbek természetesen ecettel, olajjal, sóval, borssal salátát készítettek belőle. Magyarországon a tatárjárás idején erdőn-mezőn bujdosó *Rogerius*, váradi kanonok pitypanggal, mályvával és harabolygyökérrel élt. Salátának fogyasztották nálunk is a XIII—XV. században, ezért nevezték akkor vadkéknek. A nyugat-európai népek, különösen a franciák, korunkban is annyira kedvelik, hogy régóta rendszeresen termesztik, a kertben nagyra növő leveleit összekötözve éppúgy halványítják, akár a salátáét és endiviáét. Ott különböző kerti fajtái is vannak, ilyen a nagylevelű, a fodor és a korai pitypang. A salátafogyasztásból megismert pitypangról hamarosan megállapították, hogy vizelethajtó, s a

füvészorvosok hajdan ilyen célra ajánlották is. Innen ered a franciában ma is szélteben használt *pissenlit* neve.

Régi századokban gyökere is táplálék volt, láz ellen gyógyszernek is használták, később már csak a cikóriát pótolta. Tirolban még ma is évente kivonulnak a rétekre a cikóriaszűrők (*Zigori-stecher*) a tavaszi pitypanggyökér gyűjtésére. Mindaz, amit a pitypangról elmondtunk, a

Réti-pitypang (*Taraxacum officinale*). Nadler Ferenc felvétele.

réti-pitypangra (*Taraxacum officinale*) vonatkozik. Ez a pitypang-nemzetség legközönségesebb faja. Mindenki ismeri, még a városi ember is, mert a kerti pázsitban is sok van belőle, s a kertészek bosszúságára a pázsitot előbb sárga fészkeivel tarkítja, majd fehér bóbítáival lepi el. Nagy elterjedésének éppen az az oka, hogy legkönnyebben a trágyázott réten, pázsiton ver tanyát. Közeli rokona a vizes réteken élő mocsári-pitypang (*Taraxacum palustre*). Száraz mezőkön ismét más faj helyettesíti, a pusztai-pitypang (*Taraxacum levigatum*). Mindezek tavasszal és nyáron, márciustól júliusig virágzanak. Azonban van pitypang összel is, két olyan faja is él nálunk, amely nyár végén, ősszel virágzik, egyik a kései-pitypang (*Taraxacum serotinum*), ez főképpen löszpartokon látható, a másik a szíki-pitypang (*Taraxacum bessarabicum*), ez meg az agyagos szikesek jellemző növénye. A két kései pitypangfaj keleti növény; a kései-pitypang a Kaukázusig terjed, a szíki-pitypang még tovább keletre, Turkesztánban és Szibériában is honos.

Nagyon érdekes, amit a kutatás a pityangokról a legújabb időkben állapított meg. Szép sárga virágfészüket, miként mindenki megfigyelhette, a pityangok kitarják s a méhek buzgón látogatják, mert a pityang jó mézelő növény. *Armbuster* még azt is kiszámította, hogy a méhek egy kiló méz gyűjtéséhez 125.000 fészket kell meglátogatnia s a réti-pityang fészkeben 100—200 virág van. Ámde amikor 1903-ban *Raunkiär* a pityang petesejtjét az összetett nagyító alatt megvizsgálta, kiderült, hogy nincsen szüksége megtermékenyítésre, hanem, miként a tudomány mondja, szűzen szaporodik. Az ivarsejteket előkészítő sejtmagosztódás ugyanis általában az öröklési anyagot hordó magelemek (kromoszómák) számát felére csökkenti, hogy a megtermékenyítés után ismét a testsejtekre jellemző magelemszám egyesülhessen. A pityang petesejtét előkészítő sejtmagosztódásokban azonban a magelemek felező csökkenése elmarad, ezért a pityang petesejtje

teljes számú magelemet hord, ennél fogva termékenyítésre nem szorul és tovább osztódva csíranövényé fejlődhet. Sőt fejlődik is, minél fogva hiába termeli a mézet, amelynek az volna a célja, hogy a rovarokat, méheket is, odacsalogassa és ezek nyalakodás közben a virágot beporozzák.

A természetben vannak ilyen különleges kivételek. Az újabb megfontolások pedig még azt is kétségessé teszik, hogy ilyesmi a természetben éréktelen jelenség. A pityangok kutatói megállapították, hogy a pityang-nemzetség rendkívül sok kissé eltérő fajra oszlik, de minden ilyen kisfaj nagyon állandó. Ezt éppen a pityang szűznemzésével magyarázzák, amely lehetetlenné teszi az öröklődő tulajdonságok keveredését. Ez a szaporodási mód a pityang-nemzetség fejlődéstörténetében talán valami jellegzetes állapot. Sőt talán nemcsak a pityangra jellemző, hanem sok más növény-nemzetség fejlődéstörténetében is vannak ilyen korszakok?

A LEGKISEBB GERINCES.

Írta: ifj. Szabados Antal.

Az Európába 1904-ben bekerült indiai származású *Rasbora maculata*, majd 1905-ben szintén Indiából behozott *Barbus phutunio* után a már akkor virágzó egyesületekbe tömörült német akvaristák azt gondolhatták, hogy ezek után az alig 2·5—3·5 centiméternyire megnövő díszhalacska után már nem kerülhet kisebb hal az akváriumukba.

Bizonyára elcsodálkoztak, amikor néhány évvel később, 1912-ben egy északamerikai szállítmánnyal egy sereg kis haltörpécske került szemük elé. Először azt hitték, hogy ezek a kis halacska valamely halfajnak fiatal példányai. Csak amikor pontosan megállapították, milyen fajú halról van szó, nyugodtak bele az alig hihető valóságba. Bizony ezek a kis halacska a *Heterandria formosa* néven *Agassiz* által már 1858-ban leírt kis fogaspontyocskák képviselői voltak. Csakugyan törpepontyokák, miként magyar és német nevük is mutatja, hiszen a teljesen kifejlődött nőstény alig 3·5, a hím meg éppen csak másfél centiméter.

Már csaknem elfeledték őket, mert pótlásukról csak nehezen, a háborús idők alatt pedig egyáltalában nem lehetett gondoskodni, a tenyésztési eredmények pedig nem voltak kielégítőek, ezért a kis halacska az akváriumokban egyre ritkább lett. A háború után azonban ismét sok példány került Dél-Karolina déli részéből, Floridából Németországon át Európába. Hatékonyabb tenyésztésük is megindult és 1925-ben, majd 1929-ben részletesen is leírták a német akvarista lapokban, természetesen már hosszabb tanulmányozás és tenyésztés alapján.

De kit nem érdekelt — még ha nem is akvarista — a gerincesek világának ez az apró, a nagyságszerinti sorozatban a legutolsó, csöppsége? Úgy is nevezik az állattan tudósai, a legkisebb gerinces. Pedig a halak között a legmagasabban fejlett társaságba, az eleven-szülők csoportjába tartozik! Minthogy nálunk még az akvaristák közül is igen kevesen ismerik, mert ritkán kerül el hozzánk, az Állatkert szép nagy *Heterandria*-állománya pedig a felfrissítés hiánya miatt néhány évvel ezelőtt kipusztult, már csak ezért is érdemes néhány szót

szólni ezekről a kedves halacskaokról. Ezt a néhány szót finom, szerény szépsége, kedves, vidám életmódja és még máig sem teljesen tisztázott szaporodásmódja miatt is megérdemli.

Szépsége nem feltűnő, de finom. A világos szürkésbarnás halacska hosszirányban a test két oldalán széles, sötét, kávé- vagy csokoládébarna csík vonul végig. E csík fölött aranyló, keskenyebb sáv húzódik. A két barna oldalsávra merőlegesen a kopolytútól a farokig öt—nyolc—tíz vékonyabb, ugyanolyan barna keresztcsík vonul. A nőstény, de még inkább a hím sötétbarnával szeptett hátúszóján égő, rozsdavörös kis folt díszel. Ezek a szerény színek különösen jó langyos vízben teljesen érvényesülnek és ráeső fényben a csöpp halacska olyan finoman ékesítik, hogy mindenkinek, aki egyik kis akváriumomban az ide-oda úszkáló, keresgélő, érdeklődő kis társaságot látta, első pillantásra megtetszett.

Rendkívül békés, jóindulatú kis állatok. Nem válogatnak, de a növényi eleség (algák) táplálékuk fontos része. Nagyon szeretik az erős napfényt és a jó meleget. A tavaszi, nyári napfénytől felmelegedett akvárium 26—30 C fokos, oxigéndús vizében a legélénkebbek s a színük is ilyenkor a legszebb. Érzékenységiük, kicsiségükből következő gyengeségük miatt legjobb külön kis medencében tartani őket, de nem sokkal nagyobb eleven-szülő rokonaikkal, más kistermetű, békéstermészetű halacskaikkal nyugodtan együtt tarthatók. Igen szeretnek a fenéken, a növények, kavicsok között kutatni, keresgélni, különösen a nőstények, miközben az állandóan mozgékony, virgoc csöpp kis hímek egymással vetekedő, soha meg nem szűnő udvarlását fogadják.

Eleven-szülő, de szaporodásáról ennél többet nem is igen tudunk. Hogy mennyi ideig hordja kicsinyeit, milyen időközökben és egyszerre és átlag hányat szül, azonkívül mennyi ideig nemzőképes, bizony biztosan még ma sem tudjuk. Éppen az erre vonatkozó tájékoztat-lanság, valamint a téves megfigyelések miatt is sok hiedelem, valótlanság, sőt titokzatosság terjedt el

róluk. Mindez természetesen nem állja meg a helyét már állattani szempontból sem, hiszen nyolc—tíznapos vemhességi időszakuk, a kicsinyek három—nyolc (nálam egyszer tizenegy volt) között váltakozó száma s a nőstény hónapokig tartó szaporodóképessége, amit mind pontos naplóadataim igazolnak, kis halaimat a téves értesülések, oktalan hiedelmek sejtelmes kódéből kivonják. Különböztetve az újszülöttek igen apró, gyenge és esetlen volta, a nem sejtett igen rövid, de szabályos születési időszak és nem utolsó sorban a szülők »kannibál«, vagyis újszülöttjeit előszeretettel felfaló tulajdonsága elég sok bajt okozott a pontos ellenőrzésben, de egyben ezek adtak okot a nem alapos megfigyelőnek a téves adatok s a valótlan titokzatosság terjesztésére. Egyszersmind éppen ezek a tulajdonságok nehezítik meg a fejlett állat kicsi, gyenge és esendő voltán kívül a sikeres szaporítást is, azonkívül az elkoresosulást, a helytelen tartásmódot (hideg víz) és

táplálkozási viszonyok mellett az egyes törzsek és családok gyors kipusztulását is okozzák. Ehhez még az is hozzájárul, hogy az utódok között mindinkább a hímek javára tolódik el a születési arányszám, ezek pedig még érzékenyebbek, gyengébb természetűek, tehát hamarabb pusztulnak el, mint a nőstények.

Azonban éppen harmadikéves, már szépszámú családnak örvendő *Heterandria*-tenyészetem bizonyítja, hogy megérdemli a nagy Alkotónak ez a csöppsége, ez a kedves, virgonc, nyakláncdísznek is beillő játékszere azt a kis szerető gondoskodást, azt a néhány fokkal több meleget, amellyel és amelyben számára a vidám, rövid kis életet biztosítjuk és könnyen elérhetjük, hogy szépen elszaporodva, egyre nagyobb törpepotyka család kukucskálhasson ránk meglehetősen vidámsággal, barátságos szelídséggel és hálás pillantásokkal a kis akvárium üvegfalán át.

MENYHALAK NYOMÁN.

Írta: Igali Mészáros József.

Szomorúan zörgeti az őszt a tél kapuját. Az elmúlást sirató őszi szél végigszágul a vizeken, utolsókat sóhajt a fák csupasz koronájában és meg-megrázza a száraz gallyakat.

A tél hideg leheletétől megborzongnak a fákon az utolsó levelek és lassan aláhullanak, hogy befejezzék a didergő föld színompás takarójának szövését. Majd a tél folytatja az őszt megkezdett munkáját és puha, fehér, óriás lepellel borítja be a megdermedt földet; a folyók és tavak vizét jégpáncél alá rejt és elnémítja a nyugtalan, zajongó hullámokat. Csak a gyorsfolyású patakokkal nem tud mindig megbirkózni: megkísérli itt is ott is megdermeszteni a csacsogó vizeket, de néha csak vékony jégcsipkéket tud a víz szélére lerakni; a patakok pedig vígan tovább csörgedeznek, s mintha nevetnének a tél erőlködésén.

Az öreg Duna is még derekasan ellenáll, mély sötét vize lomhán folyik tova medrében. Amikor a halászokkal lemegyek a vízhez, a téli szél arcunkba csapja a felkavart jeges hópelyheket. Téli este van, tiszta, hideg idő. A kőkeményre fagyott út mentén dermedt gesztenyefák sorakoznak egymással és viharlámpánk fényében széles bokrok tűnnek elő a sötétségből.

Hatalmas, fehér hószőnyegen érünk le a vízhez. Egy ideig még az alacsony parton járunk, majd mind a hárman egy nagy halászladikba szállunk és merítőhálóval és horoggal felszerelve, a part mentén útnak indulunk. Nem kell evezni, a víz lassan viszi ladikunkat a fekete éjszakában; az egyik halász a kormány mellett ül és rövid evezőjével arról gondoskodik, hogy mindig oldallal haladjunk előre a vizen. Ez igen fontos, mert a merítőháló kiemelésénél a hosszú nyelet a ladik oldalának kell támasztani, ami a halász nehéz munkáját igen megkönnyíti.

Csendben vagyunk, nem beszélünk; csak a nyugtalan víz csobogása hallatszik; a szél folyton paskolja a vizet és nekivágja ladikunk oldalának. A parton égbenyülő jegenyék úgy bólogatnak a hideg szélben, mintha csodálkoznának rajtunk.

Hirtelen csobogást hallunk. Tőlünk nem messze menyhalak csapata jelent meg; felbukkannak és alámerülnek a jéghideg vízben. Hömpölyögnek, csapkolód-

nak egymás hegyén-hátán. Ki tudja, hányan vannak. De amilyen gyorsan jöttek, éppen olyan sietve tűnnek el szemünk elől. Amikor a zajongó halakat ismét észrevesszük, munkába áll a halász hálója és már ki is emeli az első példányokat; a bevetett horogra is olyan egyszerre rontanak, mintha az egész tömeg egy hal volna. Amelyik gyorsabb és élelmesebb, az rajtaveszt.

A halász egymásután borítja be hálójából a halakat a ladik aljába, nagy csobogással kavarnak a deszkák alatt összegyűlt vízben. Rövid idő alatt tizenöt-husz halat zsákmányoltunk.

A menyhalak nyomán tovább evezünk és kísérjük a vízben hömpölygő sokadalmat. Egyszerre azonban az egész tömeg eltűnik és hiába figyelünk, hiába kutatunk a sötét vizen, sehol sem tudjuk a menyhalakat felfedezni. Teljesen elcsendesedtek, csak a szél játéka hallatszik; csapkodja a vizet, nekivágja a jeges parti köveknek, szétfroccsenti és az aláhulló vízcepppek a puha hóban mély lyukat vágva eltűnnek.

Az egész környék koromfekete, csak viharlámpánk fénye hasít bele a vaksötét éjszakába. A túlsó partról két lámpa gyenge fénye látszik s az előttük hajladozó fák között hosszú sárga fénycsíkot vetnek a nagy folyó vízére.

A halak megint egy tömegben újra felbukkannak; a kifogott halak szaporodnak. A horog úszatója is sűrűn alámerül és csak ritkán marad le a nekiúszott hal; nem igen iparkodnak menekülni, még a kilós példányok is símán kiemelhetők. Nemsokára azonban megint nyomuk vész, s tovahömpölyögnek, hogy a víz másik ismeretlen részén nagy csobogással ismét feltűnjenek.

Noha meleg ruhánk van, érezzük a tél erejét. De nemsokára fedél alatt leszünk és a pattogó tűz mellett hamarosan elfelejtjük, hogy kint fúj a hideg téli szél és csikorgósra fagy a hó.

■ A menyhal (*Lota vulgaris*) hazánk vizeiben elég gyakori. Inkább a mélyebb vizeket kedveli, de megtalálható a kisebb folyókban is, ha vannak benne mélyebb helyek. Minthogy a zavaros és piszkos vizet nem szereti, a hegyes vidékek vizeiben sokkal gyakoribb, mint a síkságok folyóiban és tavaiban; Svájcban és Tirolban még 1200 méter magasságig is felnyomul. Nappal

rendszerint fagyökerek alatt, parti lyukakban tartózkodik és csak éjnek idején hagyja el a menedékes helyeket. Igen veszedelmes rabló, rengeteg halat és ikrát elpusztít, sőt saját fajtáját is felfalja. Részben ennek köszönhető, hogy gyakorisága nincsen arányban ikráinak számával. Márványszerűen tarkított teste megnyúlt és farkafelé kétoldalt lapított; felső állkapcsa az alsónál valamivel hosszabb; szájában apró fogak vannak; alsó állkapcsát egy szál bajusz díszíti, egy-egy kisebb bajuszt pedig az orrlyukak előtt találunk.

Hazánkban két kilósnál nagyobbra nem nő meg, ilyenkor ötven-hatvan centiméter hosszú lehet. Nagyobb csak ritkaság gyanánt akad. Északon és az osztrák tavakban azonban még tíz-tizenöt kilós példányok is kerülnek a halászok hálójába. Mint édesvízi hálnak szokatlanul nagy az elterjedési köre, s állítólag még a tengerben is megtalálható. *Günther* szerint azonban sósvízben nem él meg.

A menyhalnak kóbor életmódja van. Néha egyes vizekben nagyobb tömegeit látjuk, majd egyidőre

eltűnik arról a vidékről. *Petényi* jegyezte fel róla, hogy »1847—48-ban Turopalja patakjainak zombos, gyökeres örvénylő helyein százával volt jelen s tömegesen fogták, de már 1848-ban csak egyesek mutatkoztak«.

Erre a rabló halra sikeresen októbertől február végéig halásznak. Rendszerint magányosan jár, de decemberben-januárban, amikor ívik, csapatokba verődik és ilyenkor annyira telhetetlen, hogy mindenféle csalira rákap. Mennél zordabb az idő, annál falánkabb. Tombolhat a hideg téli szél, hullhat a hó, mindez nem zavarja étvágyát. Bizony elég nagy áldozatot kíván a menyhal fogása. Nemesak a hideg idő ellen kell védekezni és számolni az esetleges meghűléssel, hanem az éjszaka egy részét is fel kell áldozni, minthogy a menyhal fogása sötét téli éjjelen a legeredményesebb.

A menyhal húsa szép fehér, nagyon jóízű és igen egészséges. A hivatásos halászok azonban nem értékesítés céljából fogják, hanem haltartókban elraktározzák és a harcsák fogásához csaléteknek használják.

KACSAHÚZÁS A RÉGI JÓ IDŐKBEN.

Írta: Péntek Ferenc.

Ezelőtt húsz-huszonöt esztendővel a soroksári Duna-ágnak Szigetszentmiklós mellett elhúzóó nádasában ugyancsak hangos volt az élet. Ott tanyázott a hazai vízimadárvilágnak csaknem minden faja. Az volt ám csak a hangverseny, amit ezek a szárnyas zenészek műveltek. Volt abban hegedű, fuvola, klarinét, cselló, bőgő. Talán lehangosabb volt a nádiveréb hegedűje, de hangerőség dolgában nem maradt el tőle a szárcsa fuvolája sem. Kedves volt a vízcisibe szapora pityegése, majd beleszólt a gácsér erőteljes »zsák-zsák« kiáltása, a bölömbika mélabús bőgője, a magasan húzó bakcsók lármás »kvá-kvá« szólama. A hangversenyt teljessé tette az esti szürkületben megjelenő libacsapatok kellemes baritonja, amikor el-elgagyogva húztak el fölöttem. Milyen drága ajándéka az Istennek az emlékezés! A mai kietlen, szegény, anyagi, rideg világban a lélek délibábja, mert szívárványhidat épít a múlt és jelen közé.

Ezen a délibábon át látom azt a kis csónakot, amelyben annakidején ültem. Megjelenik előttem a holdsugaraktól megvilágított nádas, hallani vélem azt a nagyszerű hangversenyt. Csónakomból a nádas egyik tisztására látok, amelynek sötétén csillogó tükrében a holdvilág fűrszti sápadt arcát. Festői kép! Ennek láttára megtelik a lélek áhitattal és nagy alázattal a világ teremtője iránt. Oda menjen, aki pihenni vágyik, aki a békét keresi, akinek lelke nem találja meg egyensúlyát, ott megleli. De ne bölcseledjünk, hanem emlékezzünk.

Gyenge esti szellő suhan át a nádason, megbillentve annak bóbitáját. Átszalad a tisztás sima tükrén is és apró fodrocskákat hagy maga után.

Nagy a csend. Tisztán hallom a nád zizzenését. Valahonnan, a taksonyi part felől hallik a későn hazatérő birkanyáj mélabús kolompja. A csendet

itt-ott megzavarja a sűrű nádban kergetőző szárcsák lubickolása.

A kacsahúzást várom. Pipára gyujtok részben azért, hogy a kellemetlenkedő szűnyogokat távol tartsam magamtól, részben pedig azért, hogy könnyebben teljék az idő.

Bizony jó volt rágyujtani, mert alig szipantottam egyet-kettőt, máris messziről halottam a villámgyorsan repülő csörgőkacsák suhogását. Megindult a húzás. Erre már kezembe vettem kedves öreg puskámat és úgy vártam azokra, a vadász vérét megbizsergető hangokra, amelyeket a húzó kacsza szárnylibbenése okoz: »z-z-z-z«.

Erre a mozdulatra azonnal vigyázz-állásba helyezkedett az addig kényelmesen pihenő, hűsége kísérem, »Laura« kutyám is. Ismét egy nagy csapat apró kacsza jött. Eleresztettem lövés nélkül. A következő pillanatban valahonnan fegyverdörrenés hallatszott. Biztosra vettem, hogy megkezdődött a tőkés kacsák húzása.

Jól sejtettem. Gyorsan egymásután dördültek a lövések. Izgatott várakozással mult el néhány perc. A vadász ilyenkor csupa fül és szem. Csodálatos játéka az idegeknek... már a szűnyogot is kacsának néztem. Végre hallottam a szárnyak zizegését és megpillantottam a gyorsan közeledő csapatot. Pompásan jöttek! A telehold gyönyörűen világította meg őket, annyira, hogy külön-külön mindegyiket szemügyre vehettem.

Célbavettem a sorban másodiknak repülő kacsát, majd meghúztam a ravaszt. A lövés dörrent, megakadt a repülés, a kacsza szárnya összecukodott, nyujtott nyaka megtört, lába elernyedve csüngött le s a madár gyorsuló sebességgel zuhant lefelé és nagy csobbanással esett a tisztás vizére. Laura kutyám parancs nélkül ugrott a vízbe és magasra tartott fejjel gyorsan, de csendesen úszott a zsákmány után. Szájába kapta és nagyokat fújva, prüszkölve hozta a

csónakhoz. Kisegítettem a vízből, megveregettem és megdicsértem. Aztán megrázta vizes bundáját, mire rajtam volt a prüszkölés sora, mert szememet, számat úgy telefröcskölte vízzel, mintha nyakon öntöttek volna.

Sebaj! Nem haragudtam, én voltam az ügyetlen, miért nem vártam, amíg kutyám ezt a természetes víztelenítési műveletet elvégezte.

Ez alkalommal olyan ritkaszép kacsahúzásban volt részem, amilyen még az akkori időben sem volt mindennapi dolog. Egyik csapat a másikat érte. Olyan vadászgyönyörűség fogott el, hogy csak itt-ott jutott eszembe fegyveremnek hasznát venni és egy-két gyanutlanul repülő kacsát lelőni.

Ezt a nagy sürgést-forgást látva, arra kellett gondolnom, hogy talán ezeket a madarakat

is megbűvölte a gyönyörűséges október eleji holdvilágos este, amely engem is rabul ejtett. Több olyan csapatot figyeltem meg, amely elhúzott fölöttem, majd visszajött, az ég tengerében többször körbeszállt, s végül — úgy látszott — megbabonázva a holdvilágtól, egyenként ereszkedett le hozzá az előttem csillogó tisztás vizére.

Úgy fürödtek, lubickoltak, kergetőztek ott, mint a vízisellők. Sokáig gyönyörködtem bennük. Ki tudja, meddig ültem volna ott az esti hangulat igéző hatása alatt, ha egy irigy felhő el nem takarja előlem a holdat, véget vetve a varázsnak, amely olyan sokáig fogva tartott. Felkészülődtem. Csonakomban bőséges zsákmánnyal, lelkemben pedig egy feledhetetlen esti kacsales emlékével gazdagabban tértem haza.

A DÖGRE JÁRÓ MEDVE.

(Vadászati elbeszélés.)

Írta: **Waldherr Wolfgang.**

(Vége.)

Az ilyen kellemetlen módon megzavart les után másnap este ismét békés egyetértésben ültem kísérőmmel a fán épült varjúfészekben. Útközben ezúttal nem finom szivarkával, hanem cukorkával kínáltam embereimet, aki óvatosságból jókora üvegben vizet tett ülése mögé. Ilymódon féligmeddig nyugodtan nézhettünk a rendkívül csendesnek és enyhének ígérkező éjszaka elé.

A medve az előttevaló esti köhögést alkalmasint megint nem vette nagyon rossz néven és kellemes meglepetésemre már $\frac{1}{2}$ 9 felé megjelent a dögötől 50—70 lépésre lévő első figyelőhelyén. Előbb egy órahosszat ült ott, majd csendesen kilépett a tisztás szélére és a sötét lombtól takartan még hosszasan szimatolt, azután rövid morgást hallatott és lassan elindult a lejtőn lefelé. A csendes tavaszi éjszakán még sokáig hallatszott járkálása leshelyem és a »Fuchsbüchl« között. Itt-ott vastagabb ágak roppantak, őzek riasztottak, amerre a medve járt.

Közben múlt az idő s már 1 óra felé járt, amikor egyszerre közelről, a tisztás széle felől, a füves terepen alig hallható léptek nesze ért a fülemhez. Alig maradt annyi időm, hogy békésen szendergő kísérőmet felébresszem és lövéshez készüljek, a medve fűjtatva már odalépett a döghez!

Fegyverem csövét lassan, óvatosan lejjebb eresztettem s agyát nesztelenül vállamhoz emeltem. Kísérőmmel éppen jelt akartam adni, hogy a lámpával rávilágítson, amikor a medve hangos fűjtatással elugrott és vadul rohanva menekült a »Fuchsbüchl« felé.

A hajamat tudtam volna tépni! Mi okozhatta ezúttal a medve vad menekülését? Csak nem a puskaagynak felöltöm gallérjához — általam is alig hallott — dörszöldése? Talán hangos lélekzéstünk, avagy kísérőm gyomrának korgása? Vagy talán a fegyvercső óvatos leeresztését vette észre a medve? Az utóbbi feltevés esetleg helytálló lehetett, mert a fa csúcsa közelébe helyezett magasülés — miként arról később meggyőződtem — a szálerdő sötét háttéréből kikerült és testünk felső része szabadon emelkedett az ég felé.

Céлом elérésére a magasülés ismételt áthelyezése látszott az utolsó lehetőségnek. Megesküdtem, hogy az ülést ráboruló fenyőágak alá helyeztettem. Ezt elgon-

dolni azonban könnyebb volt, mint végrehajtani, mert a számbavehető környéken csak kevés magasabb növényű fenyőfa volt. Az éjjelezéstől fáradtan mégis addig keresgélünk, mígnem sikerült az első leshely közelében egy kis tisztáson egy kétsudarú fenyőt találnunk, amely alkalmasnak látszott az ülés elhelyezésére. Egyúttal családteknem alkalmas újabb lovat keresttem, mivel az elsőnek már jóformán csak a csontjai voltak meg.

Éppen tizenégy nap telt el az első éjjeli les óta. Ezt a fordulót azzal ünnepeltem meg, hogy este otthon maradtam és végre nagyot aludtam.

Másnap délelőtt — szerencsére éppen vasárnap volt — sikerült egy szomszéd falubeli gazdával egy rokkant gebére megalkudnom. A szerencsétlen állatot az új leshelyre vezettem — ahol az új magasülés közben már elkészült — s ott agyonlövettem. A ló hasát egy darabon felvágtuk, mert azon a vidéken a medve az érintetlen, frissen kitett lovat rendszerint csak néhány nap múltán kezdi ki.

Mínt hogy a medvének időt akartam adni, hogy az új döghegyhez szokják és bizakodóvá válják, másnap Laibachba utaztam, mert ott ügyis volt valami elintéznivaló dolgom. De nem maradtam sokáig és szerdán délben már a helyi vonaton ültem. Néhány óra múltán ismét Gottschebe értem és este már kísérőmmel az új magasülésen voltam. Ennek az ülésnek természetes háttere igen kedvezően különbözött az előbbi kettőtől. Egyébként, műszaki szempontból valami lényeges haladást nem mutatott.

Egy pillantás az újonnan kitett dögre — a régiek maradványai is ott hevertek még — meggyőzött arról, hogy kísérőm igazat mondott, amikor jelentette, hogy a medve ismét nagyot lakmározott a dögől.

Az immár nagyon gyanakodó, óvatos medve ezen az éjjelen sokáig váratott magára, csak éjjel után 1 óra tájban, a keskeny holdsarló lenyugvása után jelent meg a dög közelében. A kis tisztást mintegy 50 lépésre óvatosan körüljárta és nyilván rátalált lábnyomunkra, mert hangos fűjtatással elugrott. Azután szuszogva ismét odalépett a nyomokhoz és újabb fűjtatás után vadul nekiiramodva távolodott. Reggeli

A harmadik magasülés; erről kapta a medve a halálos golyót. A Szerző felvétele.

helyemen maradtam, de a medve — miként az előrelátható volt — nem mutatkozott.

A medve ezelőtt véletlenül még nem botlott nyomunkba; ezen az éjjelen azonban meggyőződhettem arról, milyen káros hatással lehetnek az emberi lábnyomok a medvelesre. Elhatároztam, hogy visszatérünk a régi módhoz és másnap este ismét lóháton mentem a leshely létrájáig. Az őzek időnként felhangzó riasztásából a következő éjjel is tudtam, hogy a medve távolabbról kerülgeti a dögöt, de nem közeledett hallótávolságra. Azt a nagy ijedtségét, amelyet előttevaló éjjel lábnyomunk okozott, úgylátszott, még nem feledte el. Talán jobb is volt, hogy ezen az éjjelen nem jött meg, mert kísérőmet megint a »könnyű köhögőinger« bántotta és amikor éppen nem szundikált, mindüntalan hátranyúlt a vizes-üvegért.

Hajnali 3 óra tájban hirtelen nagy vihar támadt és fánkat és magasülésünket annyira veszélyeztette, hogy hamar le kellett róla másznunk. Hazafelé azután olyan heves zivatar ért utól, hogy bőrig ázva érkeztünk szállásunkra. Ezt a viharos, esős éjjelt tehát kénytelen-kelletlen pihenésre szántuk.

Következő nap, vagyis szombaton, április 21-én délután, tehát éppen három héttel az első éjjeli les után, megint lóháton mentünk a leshelyhez; szerencsére még épségben találtuk. Az ég még kissé borús, az este azonban csendes és mérsékelt hűvös volt.

Elszomorított a gondolat, hogy ez az utolsó éjszaka, amelyet medvémmek áldozhatok. Kimerültségemtől és lehangoltságomtól eltekintve, sürgős dolgaim is hazaszóltattak.

A világítás ezen az éjjelen valamivel kedvezőbb volt, mint azelőtt. Noha a hold még csak első negyedében volt, elő-előbukkant a felhők közül; ilyenkor alattunk, a tisztás közepén a lódög körvonalai elég jól látszottak. Arra számíthattam tehát, hogy ha a medve holdmentele előtt megjelenik, a lövéshez tűrhető világításom lesz.

Hála Hubertusznak, a medve csakugyan megtette nekem ezt a szívességet! Néhány perccel 9 óra előtt váratlanul közlelő hallottam lépteinek halk topanását. Minthogy balkéz felől jött, nyilván félkörben megkerülte a dögöt és közben lovam csapája egyáltalán nem zavarta.

Alighogy az első neszt hallottam, a medve már olyan közel volt a tisztáshoz, hogy mire fogadására felkészültünk, már kilépett a dög mellé. Szerencsére, rossz tapasztalataimon okulva, már az első neszre a dögre fogtam a puskát, bár ezzel megkockáztattam, hogy esetleg sokáig kell ebben a kényelmetlen helyzetben maradnom. Minthogy azonban a medve ezúttal a tisztás szélén nem szimatolt, hanem hirtelen a dög mellett termett, a hosszabb türelempróbától és kínos következményeitől, a görcstől és a zibbadástól megszabadultam.

A régóta várvavárt, nagy pillanat végre elérkezett!

A medve rövid fújtatás és a dög körülszimatozása után tüstént falánkon nekilátott az éjjeli lakmározásnak. Mialatt a kísérteties lakoma nagy csámcsogás, fújás és csontpogtatás közben vígan folyt, éberem lestem a pillanatot, hogy a medve féligmeddig oldalt forduljon. Végre ez is bekövetkezett. A puskám legyére illesztett fehér babszemet szemem végső megerőltetésével a sötét-körvonalú tömeg közepetéjára irányítottam és kísérőmnek jelt adtam a lámpa felvillantására, majd rögtön meghúztam a ravaszt. Mennydörgésszerűen robbant a lövés

A harmadik dög hely. A Szerző felvétele.

a csendes éjszakába és dübörögve jött a visszhang a »Fuchsbüchl« és a szomszédos hegyoldalak felől.

A lövés vakító fellobbanásának világánál a medvének semmiféle jelzését sem láthattam. A medve hangtalanul elmenekült. Ámbár nagyon nyugodtan lőttem, a hibázás egyáltalában nem tartozott a lehetetlenségek közé. Ilyen tökéletlen világításnál és kezdetleges célzással, kényelmetlen helyzetben, majdnem függőlegesen lefelé, a lövés — miként azt hasonló körülmények között számos hibázás bizonyítja — nagyon kockázatos. Aki azonban megértéssel van, nem veheti tőlem rossz néven, ha az erre a medvére áldozott sok átvirrasztott éjszaka és hiábavaló fáradozás után, az utolsó éjjel utolsó kísérleteként ezt a lövést megkockáztattam. Hiszen végül már csak abban reménykedtem, hogy a legutolsó órában esetleg mégis elérem a sikert.

Megemlítem még, hogy a kézilámpa felvillantása nem javított, sőt inkább rontott a megvilágításon. Lámpafény nélkül ugyanis a sötét tömegnek látszó medve körvonalai a világosabb füves terep háttéréből félig-meddig kiemelkedtek, a felvillanó gyenge fénysugár ellenben elhomályosította, elmosódottabbá tette a körvonalakat.

A kimúlt medve, ahogyan rátaláltak. A Szerző felvétele.

A dermedt medve leszállítása a szekérhez. A Szerző felvétele.

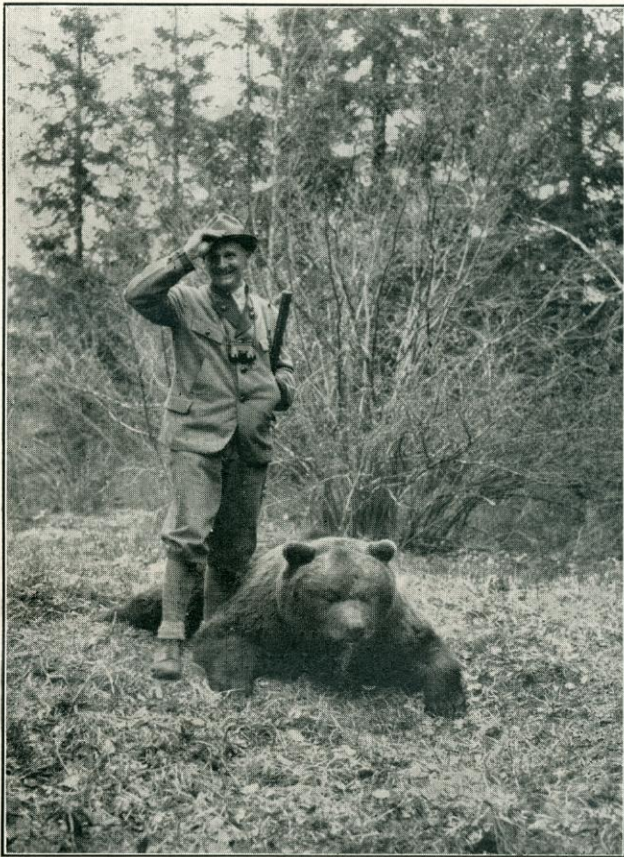
A legéberebb figyellel sikerült megállapítanunk, hogy a medve csak a mintegy 100 lépésnyire lévő töbörig ment. Hogy ott elesett-e, nem hallottuk. Ehelyett hosszabb ideig olyanféle nesz hallatszott onnan, mintha a medve száraz faágak között topogna, vagy pedig odahordott csontokat harapdálna. Félóra múltán minden elcsendesedett. Bár a töbörből felénk hangzó zaj eredete felől semmi biztosat nem tudtunk, időnként mégis úgy rémlett, hogy a sebzett medve fájdalmában a körülötte heverő faágak után kapkod. De lehetséges volt, hogy a medvét elhibáztam, a lövést villámlásnak és mennydörgésnek vélte és azzal a szándékkal rágódott a töbörbe hurcolt csontokon, hogy később visszatér a döghez. Hogy mind a két lehetőséggel számoljak, napkelteig helyemen maradtam, de képzelhető, hogy leszen töltött éjszakáim közül ez volt a leghosszabb és reggelfelé a csipős hajnali levegőtől már alaposan rázott a hideg.

Végre elmúlt ez az éjszaka is; lassan, végtelenül lassan közeledett, majd felvirradt a nap. Felkeltettem mély álomba merült társamat, meghagytam, hogy mindent összecsomagoljon és holminkat a magasülről lehordja. Közben magam is lemásztam és odamentem a rálövés helyére. Noha az erősen illatozó dög közelsége nem volt éppen kellemes, gondosan kutattam, de sem vért, sem golyóvágtá szórt nem sikerült találnom. Ellenben örömmel állapítottam meg, hogy a súlyos Brenneke-golyó becsapódása sem látszik sehol. A medve tehát biztosan megkapta a golyót! Más kérdés volt azonban, hogy a sebzés halálos volt-e?

Közben kísérőm befejezte munkáját és együtt követtük a medve csapáját. A füves tisztáson könnyűszerrel nyomoztunk, a további üldözés a szálerdőben azonban nem volt éppen könnyű feladat. Egy csepp vért sem találtunk, mégis eljutottunk ahhoz a bizonyos töbörhöz, amelyben éjjel a medve zörgését hallani véltük. Ezt a nagy töbröt kellő óvatossággal — kísérőmnél nem volt fegyver — töviről-hegyire átkutattuk, de a széltörések, sziklatörmelék és fenyvesbozót alkotta búvóhelyeken sem a medvére, sem egy csepp vérére nem

akadtunk. Miután a töbör környékén sem találtunk semmit, s az éjjelezés okozta kimerültség már nagyon erőt vett rajtam, kénytelen voltam a további kereséssel felhagyni és megbíztam a szomszéd faluban lakó kísérőmet, hozza el hazulról a kutyáját és várjon rám a vendéglőben, hogy azután a kutyával folytassuk a nyomozást.

Szállásomon jól megreggeliztem, majd ledültem az ágyra, de fáradtságom ellenére nem tudtam elaludni. Idegeim túlságosan fel voltak korbácsolva, ezenfelül a

A szerző az elejtett öt éves hím medvével. A Szerző felvétele.

templomból hazatérő és a kocsmá ivójába betévedő parasztok zsvajvája is zavart. Körülbelül három órahosszatt mélyáztam, amikor súlyos szöges cipők alatt rengett a lépcső, majd kopogtak az ajtómon. Biztatásomra belépett medveleső társam, akinek lerítt az arcáról, hogy érdekes híradással jön.

— A medve meg van löve — kezdte jelentését. — Talált vért? — kérdeztem gyorsan. — Igen, vért is, meg medvét is! — hangzott jelentős válasza.

A fáradtságot egy pillanat alatt elfelejtettem s egy ugrással kint termettem az ágyból. Felesleges részleteznem, emberem szavai — a sok fáradozás, megpróbáltatás, sikertelenség és csalódás után — milyen hatással voltak rám.

Derék kísérőm azután elmesélte, hogy — mivel emiatt nem kellett nagyot kerülnie — hazulról visszajövet, kutyájával megint felment a leshelyre. A kutya azonban egyáltalán nem érdeklődött a medvenyomok iránt, hanem özeket kezdett hajszolni. Nem akarta kutyája visszatérését tétlenül várni, ezért a töbör körül tovább nyomozott, mint amennyire reggel jutottunk és csakhamar a bőven vérjelezte csapára bukkant. Kiderült,

hogy a medve sebe csak mintegy 150 lépésnyire a rálövés helyétől kezdett vérezni. A vércsapát követve alig 30 lépéssel tovább rábukkant a medvére; ülve összehúzódott és neki hátat fordítva, mozdulatlanul várta közeledését. — Ha még él — gondolta magában — csak utolsó perceit élheti, mert a lépésekkel okozott neszre meg sem mozdul! — Mivel csupán fejszéssel volt »felgyeverezve«, nem tartotta tanácsosnak a helyzet közelebbi megvizsgálását, csendesesen visszavonult s amilyen gyorsan a lába csak bírta, sietett hozzám az öröndetes hírral.

Miközben sebtében néhány falatot bekaptam, gyorsan összetoboroztuk két helybeli barátomat és valamennyi előbbi kísérőmet és csak ekkor közöltem velük éjjeli élményemet. Csakhamar derűs hangulatban vonultunk ki lóháton és szekérral a szép húsvéti tavaszba, hogy a végül mégis csak elejtett ritka zsákmányt ünnepélyes menetben hazahozzuk.

Egy óra sem telt bele, mire a helyszínére értünk. Emberem egyenesen a már kimúlt medvéhez vezetett; ezt ezúttal láttam elsőízben nappali világosságban. Amint összekuporodva előttem ült, valóban élni látszott. De az öserő e megtestesülésében nem pezsdült már élet, az erdők királya kimúlt.

Szívós türelmem révén tehát a sok balszerencse ellenére mégis sikerült a medvét elejtenem. Az erős, középkorú hím medvének széles, bozontos feje, rendkívül erős mancsa és pompás bundája volt. Elülső mancsa 16, a hátulsó pedig 12—13 centiméter széles.

A kibuggyanó belek eltömték a golyóvágtá lyukat s mivel magas haslövése volt, a golyó pedig nem ment rajta keresztül, érthető, hogy a medve sokára kezdett vérezni. A túlsó oldalon előbbre, közvetlenül a bőr alatt megakadt golyó útjából következtetve, a medve valószínűleg abban a pillanatban kapta a lövést, amikor éppen elfordult, amit természetesen a halvány lámpafény világánál nem vettem észre.

Másnap korán reggel a medve bőrével és fejével Gottscheeba mentünk, ahol a friss bőrt ismét alaposan bedörzsöltük konyhasóval. Az éjszakát Laibachban töltöttem; ott másnap reggel a trofeát a helybeli ügyes preparátornak adtam át, aki a konyhasót a bőrről gondosan letisztogatta és helyette égetett timsóval dörzsölte be.

Az ily módon kezelt, két zsákba bevarrt és utipodgyázképpen feladott medvebőrrel együtt még aznap továbbutaztam a Karavankokon és a Magas-Tauern-en át hazafelé. Mondanom sem kell, hogy hangulatom ezen az úton kitűnő volt. Hála a gondos, szakavatott kezelésnek, a jól kikészített, pompás trofea vadászszobám legszebb ékessége. A medvebőr hossza orrától a farka végéig 180 centiméter. A hosszú hátszőrök meleg, sötétbarna színétől a barna és sárga színek számtalan változatáig s a fénylő ezüstszőrkéig minden árnyalatban pompázik. Valóban királyi palást, amely méltó volt a hegyi erdők büszke fejedelméhez!

Az időközben életbeléptetett szigorú tilalom azóta a medvét egész Szlovénia területén évek sorára teljes védelmébe vette. Remélhető, hogy a kímélet folytán a medvenemzetség a maga eredetiségében és ősiségében az új időkre is fennmarad.

AZ IVAR AZ ÖRÖKLÉSTAN MEGVILÁGÍTÁSÁBAN.

Írta: Regős József.

(Vége.)

Amint láttuk, a petéből fejlődő utód neme a legtöbb-ször a megtermékenyülés pillanatában dől el, aszerint, hogy a pete milyen kromozóma összetételű hím ivarsejttel egyesül. Az ivarmeghatározásnak ezt az esetét *syngam* meghatározásnak nevezik. Ezenkívül megkülönböztetnek még *progam* és *metagam* ivarmeghatározást is. *Progam* ivarmeghatározásról akkor beszélünk, amikor a pete már a megtermékenyülés előtt valamelyik nemre — hogy úgy mondjuk — be van irányozva; a lepkékről és a madarakról például mondtuk, hogy kétféle petét termelnek: hímjellegűt és női jellegűt. A *progam* ivarmeghatározásra feltűnőbb példa a *Dinophilus apatris* nevű gyűrűsféreg, melynek nőténye kétféle — nagyságra igen elütő — *oocytá*-t termel. *Oocytá*-nak azokat a sejteket mondjuk, amelyekből a kromozómák számának felére való csökkenése által a petesejtek keletkeznek; tehát az *oocytá*-k még azonos kromozóma szerkezetűek, csakis nagyságban különböznek. Valamennyi kisebb *oocytá*-ból hím és valamennyi nagyobból nőtény lesz; ilyenkor tehát az utód neme jóval a pete megtermékenyítése előtt eldől. A *metagam* ivarmeghatározáson azt a jelenséget értjük, amikor — a különben egyenlő kromozómaszerkezetű — már megtermékenyített petékből a külső körülmények későbbi behatása szerint fejlődik hím vagy nőtény. A *Collyriclum faba* nevű féregnél egy petéből két iker utód származik: kisebb hím és nagyobb nőtény. Minthogy ezek keletkezésileg egyenlő értékűek, a megtermékenyítés után kell valamilyen külső irányító tényezőnek a nem felől döntenie.

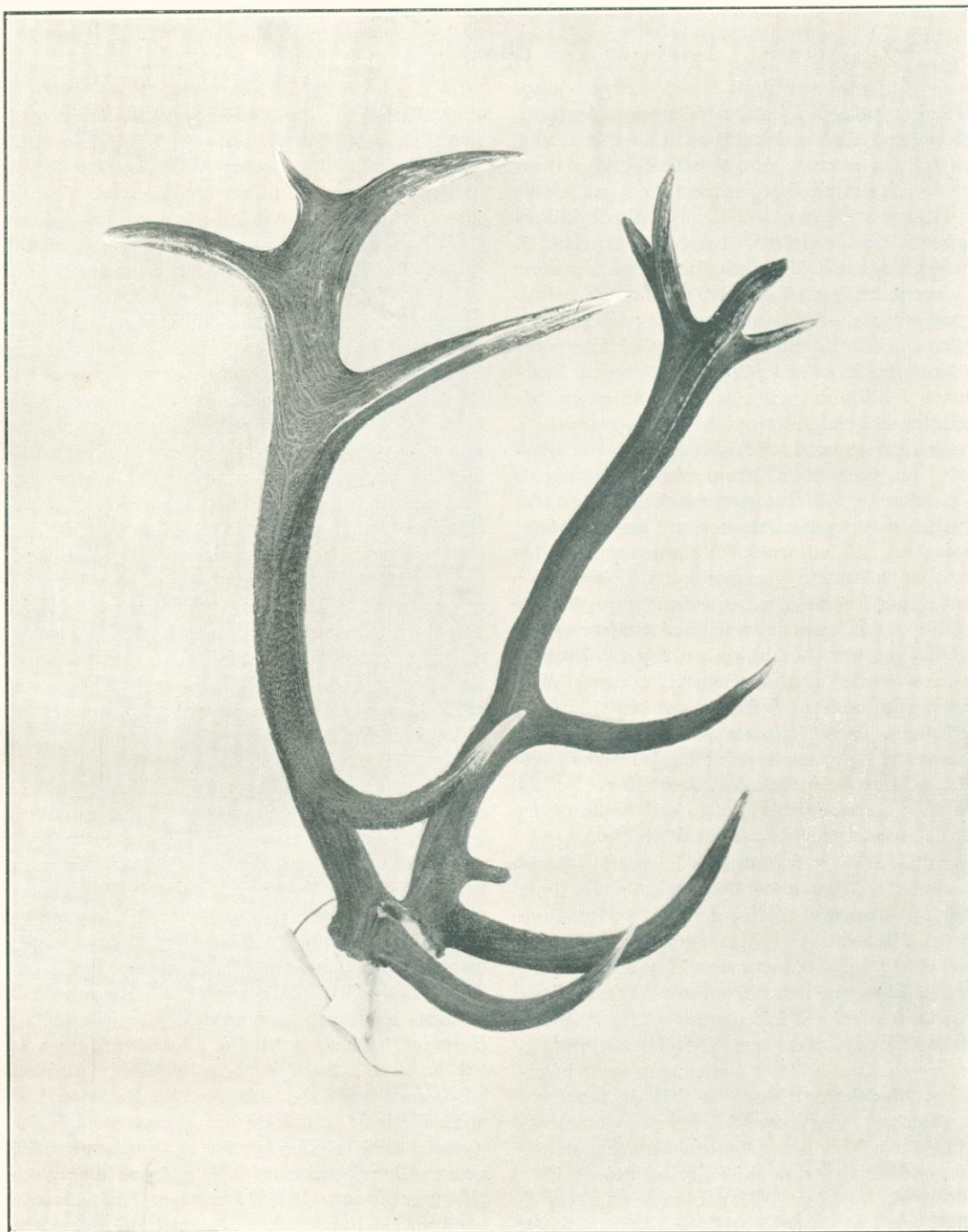
Megjegyzendő, hogy az említett háromféle ivarmeghatározás mesterségesen befolyásolható; az ilyen beavatkozásokkal sokszor a kétféle nemnek 1 : 1 aránya is megváltozik. *Bluhm Agnes* hím egerekkel alkoholt itatott, ezáltal elérte, hogy túlnyomóan hímek születtek; az alkohol hatásától ugyanis az x kromozómás ondósejtek jobban szenvedtek és ezáltal főképen az y kromozómás, vagyis hímjellegű ondósejtek termékenyítették meg a petéket. *Hertwig Richard* a *Rana temporaria* nevű békával kísérletezett érdekes módon. A békák nőténye tudvalevően homogamétás, vagyis egyenlő ivarszerkezetű petéket termel, a hím ellenben heterogamétás, vagyis kétféle ondósejtjei vannak, ezért az utód nemét az ondósejt dönti el. *Hertwig* a béka nőtényéhez a rendes peteérés után engedett hímet, miáltal túlrejt peték termékenyültek meg. Ezekből a túlrejt petékből hímek lettek, függetlenül attól, hogy milyen ondósejt hatolt beléjük. Ekként azután az a furcsa helyzet alakul ki, hogy a származott hímek között lesznek olyanok is, amelyeknek belső szerkezete xx kromozómás, vagyis nőtényjellegű. Hasonló kísérletet magasabb hőmérséklet behatásával végzett *Witschi* a *Rana sylvatica* nevű béka lárváival és ilymódon az eredetileg nőtényekből részleges hímek lettek.

Ami a nem kialakulását illeti, sokan — megfigyelések, kísérletek és számszerű kimutatások alapján — különböző külső körülményeknek döntő szerepet tulajdonítanak. Az erre vonatkozó nézetekből *Kammerer* összeállításából (*Kammerer*: »Bestimmung und Vererbung des Geschlechts bei Pflanze, Tier und Mensch«) közöljük a következőket: Ha a házastársak között nagy a

korkülönbség, a gyermekek neme az idősebbik szülő nemét követi. Ha az ivarsejt keletkezése után hamar megtermékenyül, nőtény utód lesz, a késői megtermékenyülés viszont hímet eredményez. *Kammerer* kísérlete szerint a szalamandra nőténye az ondót a kloakától két évig is megőrzi, mennél régebb a megőrzött ondó, annál több hím lesz az utód. Hasonló módon lehetne magyarázni a háborúk után mutatkozó fiúszaporulatot. Falvakban több fiú születik, mint a városokban, állítólag a rosszabb táplálkozási viszonyok miatt. Tavasszal és nyáron a termékenység nagyobb és inkább lányok születnek. Mindezek csak annyit bizonyítanak, hogy a nemek rendes arányát főképen táplálkozási viszonyok módosíthatják, de nem ellenkeznek a már említett elvvel, hogy az ivarsejtek kromozóma szerkezete a döntő tényező. *Prantl* szerint az *Osmunda* haraszt előtelepe nitrogénmentes talajon csak *antheridium*-okat, vagyis hím ivarszerveket fejlesztett; ugyanezt észlelte *Klebs* fényhiány hatására a zsurlókon. Ugyancsak a rosszabb táplálkozási viszonyoknak tulajdonítható, hogy a sűrűn vetett kukoricán a hím virágzat jól fejlődik, a női virágzat fejlődése ellenben visszamarad. *Strasburger* érdekes dolgot figyelt meg a mécsvirágon (*Melandrium*), amely tudvalevően váltivarú, vagyis külön hím és külön női egyénei vannak; ha a női virágban a termőt egy élősködő gomba elpusztítja, akkor a virágban rendes porzók fejlődnek. Az állatok köréből már említettük a levéltetveket, amelyeknél ivartalanul és ivarosán szaporodó nemzedékek váltakoznak; hasonló nemzedékváltozással szaporodnak a vizibolhák és a kerekférgek is. Ezeknek az állatoknak szűzen szaporodó nemzedéke a nyári petékből fejlődik, a megtermékenyített peték ellenben áttelelnek; bőséges táplálkozás és magasabb hőmérséklet az ivartalan szaporodást segíti elő, a hiányos táplálkozás és alacsonyabb hőmérséklet viszont az ivaros nemzedék megjelenését gyorsítja. *Hertwig Richard*, a kiváló állatbúvár, nem fogadja el azt az elvet, hogy az ivar a többi tulajdonságokhoz hasonlóan öröklődő tulajdonság. Szerinte kedvező hőmérsékleti és táplálkozási viszonyok növelik a sejtplazmát és csökkentik a sejtmag anyagát, viszont kedvezőtlen körülmények a sejtmag anyagát növelik a plazma rovására. Előbbi esetben nőtény, utóbbi esetben hím keletkezik. Ez a *Hertwig*-féle *mag-plazma viszony* elmélete. Tehát a megtermékenyített petesejtben a mag és plazma aránylagos mennyiségétől függ, hogy hím vagy női egyén fejlődik.

Megemlítjük még azokat a megfigyeléseket és kísérleteket, amelyeket magasabbrendű állatokon, madarakon és emlősökön végeztek az ivar megváltozására vonatkozóan. A házityúk kakasára — amint keresztezési és göröcsövi vizsgálatok megállapították — a két x ivarkromozóma jellemző, vagyis minden ondósejtben egy x kromozóma van, a nőtényre viszont az xy ivarkromozóma szerkezet jellemző, vagyis vannak x kromozómás és y kromozómás peték. Itt a nemet elsődlegesen a pete szabja meg: az x kromozómás petéből hím, az y kromozómásból nőtény lesz. A hímet a nőténytől még más bélyegek is megkülönböztetik, nevezetesen a tollazat, a taraj, a sarkantyú; ezeket másodlagos nemi bélyegekként

MAGYAR VADÁSZTROFEÁK TÁRA.

(Utánnymás tilos.)

Nadler Herbert felvétele.

Szarvasagancs. Páros tizennégyes.

A bika elejtője: *Gróf Andrassy Géza.*

Az elejtés helye: Kemence, Zemplén megye.

Az elejtés időpontja: 1885.

Az agancs két szárának átlagos hossza :	126	cm	A jobb szár körmérete a középág és korona között :	17.4	cm
A két szemág átlagos hossza :	48	«	A bal szár körmérete a középág és korona között :	16.3	«
A két rózsza átlagos körmérete :	27.5	«	Az agancs súlya a homlokcsonttal (Lipcse 1930.) :	10.30	kg
A jobb szár körmérete a szemág és középág között :	17.8	«	Az ágak tényleges száma :	14	
A bal szár körmérete a szemág és középág között :	17.5	«	A bírálati képlet szerint szépségpontok :	5	

A bírálati pontozás végösszege : (a súly kétszeresével) 211.10 ; (a szárkörméretek átlagával) 207.75.
Budapesten 1885-ben az agancskiállításon I. díjat, Lipcsében 1930-ban a nemzetközi vadászati kiállítás magyar csoportjában I. díjat, aranyérmét, a nemzetközi csoportban IX. díjat nyert.

MAGYAR VADÁSZTROFEÁK TÁRA.

(Utánnomás tilos.)

Nadler Herbert felvétele.

Szarvasagancs. Páratlan tizenhatos.

A bika elejtője: *Gróf Andrássy Géza.*

Az elejtés helye: Kemence, Zemplén megye.

Az elejtés időpontja: 1894.

Az agancs két szárának átlagos hossza :	137·5 cm	A jobb szár körmérete a középág és korona között :	17·3 cm
A két szemág átlagos hossza :	36 «	A bal szár körmérete a középág és korona között :	17 «
A két rózsa átlagos körmérete :	25 «	Az agancs súlya a homlokcsonttal (Lipcse 1930.):	10·40 kg
A jobb szár körmérete a szemág és középág között :	17·9 «	Az ágak tényleges száma :	15
A bal szár körmérete a szemág és középág között :	18·4 «	A bírálati képlet szerint szépségpontok :	7

A bírálati pontozás végösszege : (a súly kétszeresével) 216·15 ; (a szárkörméretek átlagával) 213.
Budapesten 1894-ben az agancskiállításon I. díjat, Lipcsében 1930-ban a nemzetközi vadászati kiállítás magyar csoportjában I. díjat, aranyérmét, a nemzetközi csoportban III. díjat nyert.

nek nevezik és az ivari hormonok fejlesztik ki. Az ivari hormonokat az ivarszervek vagyis a here és a petefészek termelik és közvetlenül a véráramba juttatják. Több esetben észlelték a házi tyúknál az ivarnak önként bekövetkező átváltozását. *Crew* például leír egy esetet (*Eugen Schwarz*: »Geschlechtsumkehr beim Haushuhn.« *Der Züchter* 1931), amikor olyan tyúk, amely már megtermékenyített tojásokat tojt, átváltozott termékenyítőképes kakassá. A legtöbb ivarátalakuláskor a petefészek kóros okokból elpusztult és helyette here-szövet fejlődött. Mesterségesen is átalakították már az ivart olyképen, hogy az állat ivarmirigyait eltávolították és helyébe az ellenkező nem ivarmirigyét ültették; az átváltozást a beültetett mirigy hormonjai okozzák. Hogy ezeket a hatásokat a véráram által szállított hormonok okozzák, bizonyítja *Caridroit* kísérlete, ő a tarajt a csüdhez, a sarkantyút a fejhez növesztette, és ezeken a szokatlan helyeken is mutatkoztak a hereeltávolítás és beültetés hatásai. A hormonok által kiváltott tulajdonságoktól meg kell különböztetnünk azokat a tulajdonságokat, amelyeket vele született viszonyok szabnak meg, vagyis amelyeknek a kromozómaszerkezet az alapja; az ilyen bélyegeket az ellenkező ivari hormon nem tudja megváltoztatni. Ha például különböző fajtájú és ellenkező nemű csibék bőrdarabját felcseréljük, akkor a tollazat rajzolata a bőrdarabkát adó állat szerint fog kialakulni a kromozómaszerkezet hatására, a tollak alakja ellenben a bőrdarabkát befogadó állat neme szerint módosul a hormonok hatására. Az emlősállatokon végzett kísérletek közül megemlíthetjük *Steinach* kísérleteit fiatal patkányokon és tengerimalacokon; hím állatból eltávolította a heréket és petefészeket ültetett a bőr alá, mire nőtény bélyegeg — egyebek között működő tejmirigy — fejlődtek ki.

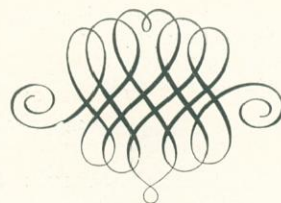
Eddig az ivar eldöntését a különleges ivari kromozómáknak tulajdonítottuk. Különösen a *Drosophila* vizsgálatok bizonyították be, hogy az ivar megállapításában a többi kromozómáknak, az úgynevezett *autozómák*-nak is van szerepe, úgyhogy a nemet tulajdonképpen az ivarkromozómák és az autozómák számának aránya is befolyásolja. A kétféle kromozóma számarányában többször észleltek eltolódásokat, sőt *Goldschmidt* bizonyos lepkék keresztezésével mesterségesen hozott létre ilyen alakokat és ilymódon különböző *intersexuális* — ivarközi — változatok keletkeztek, úgymint: túlnőtény, félivar és túlhím alakok. Mennél több x kromozóma van az autozómákhoz képest, annál kifejezettebben nőtény és mennél nagyobb az autozómák száma az x kromozómák számához képest, annál inkább hímjellegű az állat. A félivar a hím és nőtény között átmeneti alak, mégis vagy csak hím, vagy csak női ivarsejteket termel, tehát nem téveszthető össze a *hermafrodita*, vagyis hímnős alakkal, amelynek kétféle ivarszerve van.

Különös rendellenesség a *gynandromorphismus*; ezen azt a jelenséget értjük, hogy valamely — rendes körülmények között egyivarú — egyén testének egyik része hím, a másik része női jellegű. Ez a kétféle nemiség fejlődésileg indokolt, ilyenkor ugyanis az ivarkromozómák szabálytalanul oszlottak el. Ha például a nőtény légy két x kromozómája közül az egyik a petefejlődés elején valamely sejtből elpusztul, akkor a testnek az a része, amely a két x kromozómás sejtekből alakul, nőtény lesz, ellenben az egy x kromozómás sejtből fejlődő testrészt hímjellegű lesz. Ezzel kapcsolatban érdekes esetet észlelt *Morgan*; egy *gynandromorph* légynek nőtényoldala pirosszemű, hímoldala pedig fehérszemű

volt. Ennek az a magyarázata, hogy az egyik x kromozómához a pirosszeműség, a másik x kromozómához a fehérszeműség bélyege volt kötve, s a pirosszeműség elnyomja a fehérszeműséget; tehát a két x kromozómás nőtényoldalnak pirosszeműnek kell lenni, ellenben az egy x kromozómás hímoldalon a fehérszeműség érvényesül, mert innen a pirosszeműséget magabarejtő x kromozóma tűnt el.

Az *intersexualismus* és a *gynandromorphismus* ivari rendellenességek, de a *hermafroditizmus*, vagyis a hímnőség a növények és az alsóbbrendű állatok között igen elterjedt, rendes ivari állapot. A hímnősök egyidejűleg vagy egymás után hím és női ivarsejteket is termelnek. A növények sorában fejlődési szempontból kevertivarúaknak tartjuk a hímnős virágú egyéneket, vagyis amelyeknek virágjában porzó és termő együtt van, kevertivarúak továbbá az egylaki növények is, mert ezeken, bár különböző virágokban, de ugyanazon az egyénen van porzó és termő is. Változó növények a kétlakiak, amelyeknél a hím és női ivarsejtek külön egyéneken keletkeznek. A kevertivarú növények petesejtjében és virágporsejtjében benne van mind a két nemi jelleg, vagyis benne van a képesség, hogy mind a két nemet kifejlősse. Erre bizonyíték, hogy több növényfajnak, például a búzának, dohányának vannak olyan egyénei, amelyek a petéből *parthenogenetikusan* vagyis megtermékenyítés nélkül keletkeztek és mégis mind a két ivarszerv kifejlődött rajtuk. Az állatok hímnősége gyakran összefügg az élőködéssel és a helyhezkötöttséggel. Hímnősök például az élőködő laposférgek (*Plathelminthes*) és a rögzült életű mohaállatok (*Bryozoa*). Lehetséges, hogy a helyhez kötött alakok ősei szabadon mozgó és változóivarúak voltak és a rögzült életmód következtében változtak át hímnősökké. A *Rana fusca* és *Rana esculenta* békák egyes földrajzi alakjainak fiatalkorukban csak petefészkiük van, ez később az állatok felénél átváltozik herévé. *Witschi* szerint (*Kosswig*: »Hermaphroditismus im Tierreich vom genetischen Standpunkt.« *Der Züchter*, 1931.) a békák változóivarúsága hímnős állapotról fejlődik ki, később az egyik ivari tényező elnyomja a másikat. Az eleven szülő fogaspontyok közé tartozó kardhalon (*Xiphophorus Helleri*) gyakran észlelték, hogy a nőtény átváltozott hímmé; figyelembe véve még a valódi nőtény és a nőtényből lett hímmel végzett keresztezési kísérleteket is, feltehető, hogy a kardhalnál hiányzik az ivari kromozóma-szerkezet, vagyis sejtjani szempontból hímnősök és a külső körülmények alakítják ki a látható nemet.

Általában fel lehet tételezni, hogy minden egynemű szervezetben a másik nem tényezője is benne lappang, amely bizonyos esetekben ki is fejlődhetik. Bizonyos, hogy az egyéni fejlődés folyamán mind az ivar, mind a többi tulajdonság szempontjából a döntő tényező az ivarsejtek szerkezete, de különböző külső körülmények befolyását sem tagadhatjuk.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK

A fekete nadályfű. Mocsarak, árkok, nedves rétek feltűnő és érdekes növénye. Családját érdeslevelűeknek nevezik; ennek a növénynek a serteszöröktől nemcsak

Fekete-nadályfű (*Symphytum officinale*) Sződön, mocsárban. Vajda László felvétele.

levelei érdesek, hanem a szára is. Tojásdad-hosszúkás leveleinek különben még érdekesebb tulajdonsága, hogy a szárra érnek, különösen a középső szárlevelek aszáron a következő levélig lenyúlnak. Virága ibolyaszínű, pirosuló vagy sárgásfehér és többesével az egész családra jellemző, egyoldalú kunkorodó virágzatban csoportosul. Ha az összenőtt, hengeres-harangalakú, élén rövid ötfogú pártát felhasítjuk, ennek belső oldalán a pártafogakkal váltakozó öt portokot látjuk, a porzók ugyanis hozzánöttek a pártához. Viszont a portokokkal váltakozva, vagyis a pártafogak alatt öt áralakú pikkely ötlik szembe, ezek az ép pártatorkában kúposan összehajlanak. Mindezeknél is érdekesebb a fekete-nadályfű (*Symphytum officinale*) gyökértörzse, amely úgy-ahogy

függélyesen hatol a talajba, elég vastag és fekete parakéreg borítja. Kétségtelen, hogy a növény ezért kapta nevét, amelyet már a XV. századbeli iskolai szójegyzékeinkben mai nadályfű alakjában olvashatunk. Nadály szavunk délszláv eredetű, jelentése szívó, szopó, mint ilyen elsősorban a pióca közhasználatú neve; hogy ez a növény csak a gyökértörzsről vett külső hasonlóság alapján kapta-e nevét, avagy orvosi használata, vérállító tulajdonsága miatt, azt ma már nem tudhatjuk. De tény, hogy a fekete-nadályfű már régi idők óta fontos gyógynövény. Már *Dioskurides* ezt írja róla: »Gyökere kívül fekete, belül fehér és nyálkás; ezt használják. Porrá törve és italban jó azoknak, akik vércöpésben és belső fekélyben szenvednek, mint külső borítás a friss sebet is összeforrasztja. Ha húsdarabokkal főzzük, kocsonyává ragasztja össze azokat. Mint borítás gyulladásokra is használható, különösen a végbélre.« Sebforrasztó és különösen csontforrasztó tulajdonsága alapján kapta tudományos *symphyton* nevét a *symphyen*-összenőni igéből, valamint német *Beinwell*, *Beinwall* nevét, amely csontforrasztót jelent. A legújabb vizsgálatok megerősítik, hogy a nadálytő gyökértörzsében sok a növényi nyálka, ezen kívül még gumit, gyantát, cukrot, csersavat, kevés illóolajat, alkaloidot és glikozidot találtak benne. Ez magyarázza, hogy a fekete-nadályfű némely országban ma is hivatalos gyógynövény.

Rapaics R.

Pillás-gyöngyperje. A pázsitfűvek családját főképpen a gabonák és takarmányfűvek miatt becsüljük meg. Pedig van ennek a növény családnak sok más érdekes tagja is, sőt dísznövény is akad közöttük. A kezdő növénykedvelő rendszeren bizonyos aggodalommal foglalkozik a család tagjaival és azt hiszi, hogy nagyon nehéz feladat az idetartozó fajokat meghatározni, holott aránylag kis gyakorlattal legyőzheti a nehézségeket, mert bármennyire hasonlítanak a pázsitfűvek fajai egymáshoz látszatra, megkülönböztetésük mindig sikerül, amint a családra jellemző virágviszonyokat kissé pontosabban megismerjük. Díszes szirmot a pázsitfűvek virágján bizony hiába keresünk; az ivarszerveket apró, zöld vagy hártvás levélkék borítják, ezek a polyvák. Mint-hogy rendszeren több virág szorong egymás mellett kis füzérkékből, amelyeket szintén polyvák borítanak, két-

Pillás-gyöngyperje (*Melica ciliata*) az Odvashegyen, Budaörs mellett. Péntes Antal felvétele.

féle polyvákat különböztetünk meg, közvetlenül a termőt és porzókat borító virágpolyvákat vagy toklászokat, amelyek száma rendszeren kettő és a füzérkét borító füzérpolyvákat, amelyeket, ha a virágzat kalász, kalászpolyváknak is neveznek. A füzérpolyvák száma is többnyire kettő. Ha valamely pázsítfű füzérkéjében csak egy virág van, miként az az elmondottakból következik, rendszeren négy polyva fedi, két külső füzérpolyva és két belső virágpolyva. A polyvák nagyon jelentéktelen

a többi francia gyümölcsfajtaival együtt az őszibarack-félék között is legkiválóbbak a francia fajták voltak. A franciák nem sokra tartották a duránci fajtákat, amelyek húsa a csonthéjhoz tapad, főképen a magvaváló fajtákat kedvelték, ezeket nemesítették és természetették. A régi francia magvaváló őszibarackfajták között egyike a legkiválóbbaknak a *kései sárga-csodaszép*; valószínű, hogy ez az őse a híres francia magvaváló őszibarackoknak, noha ennek olyan aransárga a húsa, akár a kajszibaracké, ellenben a legtöbb francia őszibarack a világoszöld vagy fehéres húsú változathoz tartozik. Ezt, a nagyságával is feltűnő őszibarackot a francia gyümölcsészeti irodalom már a XVII. század elején említi; először egy gyümölcsfajtajegyzékben 1628-ban *Scandalis jaune* nevét olvassuk. Ennek a »scandalis«-nak azonban semmi kapcsolata a skandalummal, hanem a latin *scandere* (felhág) igétől származik, s jelentése kiváló, vagyis rokon a későbbi csodaszép névvel. *Merlet*, a francia gyümölcsfajták leírásának megalapítója ezt az őszibarackot 1667-ben *Pêche Abricot* néven ismertette, innen ered ma is használatos német *Aprikosenpfirsich* neve; ezeknek az elnevezéseknek a magyarban a kajszibarack felelne meg. Csak *Quintinye*, előbb a nagyhatalmú pénzügyminiszter, *Fouquet*, majd ennek bukása után *XIV. Lajos* udvari gyümölcskertésze, adta ennek a gyümölcsnek a költői »kései sárga-csodaszép« (*Admirable*

»Kései sárga csodaszép« őszibarack. Fári László felvétele.

levélké, rendszeren tojásdadok vagy lekerekítettek. Mégis vannak a család tagjai között olyanok is, amelyek virágja vagy virágzata díszesebb. A virágpolyvák ugyanis néha szálkások, máskor szőrösök s ez a száлка vagy szőrzet az egész növényt díszessé teheti. Vajjon akad-e valaki, aki nem ismeri az árvalányhaját? Díszje nem más, mint virágpolyvájának hosszú, szőrös szálkája. Kerti pázsít díszítésére ültetik a Brazília déli részében honos pampafűvet, amelynek szára két méter magasra nő és csúcsán hatalmas, ezüstszerű bugát visel, kivált a termős tövek bugája gyönyörű a virágpolyvákat borító szőrözettől. Egyszerűbb, de szintén díszes fű a köves lejtőkön, homokon nálunk is közönséges pillás-gyöngyperje (*Melica ciliata*), virágpolyvai szélükön pillás-bozontosak, a növény különben Európában, Ázsiában és Afrika északi részében honos. Testvérfajának, az erdélyi-gyöngyperjének (*Melica transsilvanica*) szebb a bugája, mert vastagabb, sőt gyakran karélyos. *Rapaics R.*

Kései sárga-csodaszép őszibarack. Franciaországban a XVIII. században a gyümölcsstermesztés, egyebek között az őszibarack termesztése is nagyon magas fokot ért el és mindaddig, amíg korunkban Északamerika a francia gyümölcsstermelőktől el nem vitte a pálmát,

a többi francia gyümölcsfajtaival együtt az őszibarack-félék között is legkiválóbbak a francia fajták voltak. A franciák nem sokra tartották a duránci fajtákat, amelyek húsa a csonthéjhoz tapad, főképen a magvaváló fajtákat kedvelték, ezeket nemesítették és természetették. A régi francia magvaváló őszibarackfajták között egyike a legkiválóbbaknak a *kései sárga-csodaszép*; valószínű, hogy ez az őse a híres francia magvaváló őszibarackoknak, noha ennek olyan aransárga a húsa, akár a kajszibaracké, ellenben a legtöbb francia őszibarack a világoszöld vagy fehéres húsú változathoz tartozik. Ezt, a nagyságával is feltűnő őszibarackot a francia gyümölcsészeti irodalom már a XVII. század elején említi; először egy gyümölcsfajtajegyzékben 1628-ban *Scandalis jaune* nevét olvassuk. Ennek a »scandalis«-nak azonban semmi kapcsolata a skandalummal, hanem a latin *scandere* (felhág) igétől származik, s jelentése kiváló, vagyis rokon a későbbi csodaszép névvel. *Merlet*, a francia gyümölcsfajták leírásának megalapítója ezt az őszibarackot 1667-ben *Pêche Abricot* néven ismertette, innen ered ma is használatos német *Aprikosenpfirsich* neve; ezeknek az elnevezéseknek a magyarban a kajszibarack felelne meg. Csak *Quintinye*, előbb a nagyhatalmú pénzügyminiszter, *Fouquet*, majd ennek bukása után *XIV. Lajos* udvari gyümölcskertésze, adta ennek a gyümölcsnek a költői »kései sárga-csodaszép« (*Admirable*

jaune tardive) nevet; ez most a magyarban is a fajta hivatalos neve. Bőre is sárga, napos oldalán pedig sötét-piros, egész felülete érezhetően molyhos, nevét ma is méltán viseli, mert szépsége ma is páratlan. Rendszeren szeptember közepétől október végéig érik, olyan korán melegedő évben azonban, amilyen az idej volt, már szeptember elején jelenik meg a piacon és ott mindig az ősz egyik legszebb hirnöke. *Rapaics R.*

A mádi hárs mondája. Középeurópában legrégebb és legtartósabb a hársfa tisztelete, miképen ezt olvasóinknak *A Természet* 1935. évi júniusi számában már elmondtam. Magyarországon a hársfa világi tiszteletének legrégebb adatai *Mátyás* király korából valók. *Mátyás* visegrádi nyári udvarának díszkertjében, a borospincék tetején volt a tetőkert vagy függőkert, amelyet — ahogyan *Oláh Miklós* mondja — egymástól egyenlő távolságban álló hársfákkal ültettek be; tavasszal és nyáron a király ezek alatt élvezte a napfényt és a friss levegőt. Ott ebédelt, ott hallgatta meg a követeket és felelt nekik. Ennek emléke sokáig élt a magyarok tollán. Például *Bél Mátyás* több esetben említi különböző vidékeken olyan fákat, amelyek alatt valamikor *Mátyás* király tartózkodott. Legérdekesebb köztük a mádi hárs

mondája, ez *Bél* »Notitia Hungariae novae historico geographica« című munkájának második kötetében a 245. lapon 1736-ban látott napvilágot. Mád pozsony-megyei község a Csallóközben. »Azt mondják, — írja *Bél* — hogy Mád határában hajdan egy rendkívül nagy hárs állt, ennek árnyékában *Hollós Mátyás* utazásai alkalmával gyakran megpihent és nem kételkedett, hogy ott ebédelhet. Amikor a király ezt többször megismételte, a falu népe, hogy a nagy kíséret megvendégelésével járó veszélyektől megszabaduljon, elhatározta a hárs elpusztítását és remélte, hogy szállás híján a király is elmarad. A sok ideig kedvelt öreg fát kivágták, hosszú ágaitól megfosztották, tönkjét legalsó gyökeréig olyan alaposan szétszedték, hogy a legjáratosabb emberek sem tudták többé egykori helyét megjelölni. Idők múltán azonban *Mátyás* megint ellátogatott a vidékre s amikor látta, hogy a hársat gyökerestől kipusztították, bosszankodva kérdezősködött, ki volt a tettes. A falusiak pedig gonosztették takarására azt mondták, hogy a fát villám sújtotta vagy vihar döntötte ki. De a király, haragra gerjedve, nem tudta magát fékezni, sőt elkeseredésében azt a szitkot mondta a mádiakra és minden ivadéukra, hogy a királylátás tisztelőire méltatlanokká lettek és semmiféle kitüntetésben sem részesülhetnek; majd azzal fejezte be, hogy — Csiribiri rossz emberek! — Nekünk minden oldalról valónak mondták, hogy mádi ember soha semmiféle kitüntetésig nem tudott felvergődni. Ma is nagy veszedelemben forog, aki a király szidalmát: — Csiribiri — a faluba kiáltja, mert véresre verik, sőt megölésével állnak bosszút rajta.« *Rapaics R.*

KÖNYVEKRŐL

Dr. Otto Fehringer: *Wildtiere und Haustiere.* Ein Weg zum Verständnis unserer Kameraden aus der Tierwelt. Stuttgart, 1936. 79 oldal 17 képpel. Kosmos, Gesellschaft der Naturfreunde kiadása.

A természettudományokat ügyesen népszerűsítő »Kosmos«-kötetek bizonyára eléggé ismertek legalább is a német nyelven is olvasó és a természettudományok iránt érdeklődő közönségünk előtt.

A legújabb »Kosmos«-kötet a közvetlen környezetünkben élő néhány állatról, még pedig a kutyáról, macskáról, lóról, szamáról és szarvasmarháról szól. A szerző valamennyi tárgyalt állattal kapcsolatban megismertet bennünket azok őseivel, vagyis azokkal az ősalakokkal, amelyekből mai szelíd, kezes és főképpen hasznos állataink az emberi lelemény és türelem eredményeképpen kialakultak. Arra a kérdésre, mikor kezdte meg az ember mai háziállataink ősi vad alakjait a maga javára megszelídíteni, igen nehéz megfelelni. De alkalmasint már igen régen. Hiszen az emberi közművelődésnek jóformán a hajnalhasadásán ott találunk már egyes állatokat az ember mellett, nem annyira azért, mert húsuk ízes falatokkal kecséget, hanem inkább azért, hogy az étellel vívott küzdelmeiben hasznára, segítségére legyenek.

A történeti vonatkozások mellett szóbanforgó háziállataink különféle változatairól, jó és rossz tulajdonságaikról, hasznukról, viselkedésükről, életmódjukról is sok érdekes mondanivalója van a szerzőnek. Közben a tárgyalt állatokkal kapcsolatos régi mondákat, babonás hiedelmeket elevenít meg, amelyeket való értékükre szállít le.

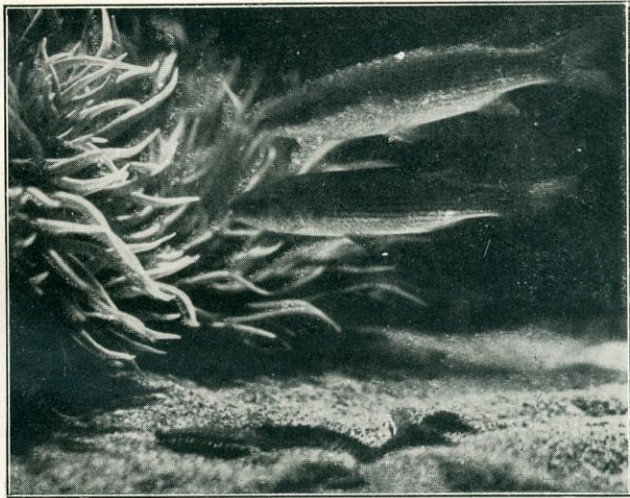
A szép kiállítású kis kötet tanulságos és hasznos volta mellett igen kellemes olvasmány, amiért megérdemli, hogy mennél többen olvassák. **Szalay László dr.**

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS ÁLLAT-
ÉS NÖVÉNYKERTJÉNEK KÖZLEMÉNYEI

A tengerirózsák. Az állatkerti akvárium néhány kisebb medencéjét különféle tengerirózsákkal népesítettük be. Az egyikben száz piros-tengerirózsza (*Actinia equina*) van. Közöttük számos többéves példány is akad, ezeknek a hosszú fogság ellenére megmaradt szép színük, pedig az akváriumokban tartott piros-tengerirózsák idővel rendszerint meghalványodnak. A kövekre telepedett rózsák körül és a medence fenekét borító homokon kisebb tarisznyarások mászkálnak vagy kergetőznek és az üldözött rák ügyesen a tengerirózsák veszedelmes fogókarja alá bújik. A medence alján, valamint a szomszéd medencében a homokirózsák (*Ceractis aurantiaca*) néhány példányát helyeztük el. Ezeknek a rendkívül tetszetős virágállatoknak csak a homokon szétterülő, tenyérnyi nagyságú fogókarkoszorúja látszik. Testüket ugyanis a homokba fúrják és talpkorongjukkal a medence betonfenekére tapadnak. Egy másik akvárium üvegfala mögött ugyancsak a homokban élő hengeres-tengerirózsát (*Cerianthus membranaceus*) látjuk. A medencében lévő harminc hengeresrózsza között egy olyan példány is van, amelynek átmérője csaknem harminc centiméter, egy-egy fogókarja tizenhárom centiméter hosszú. Ehhez hasonló nagyságú példány csak a triezsi akváriumban van. A hengeresrózsának nincsen talpkorongja, hanem hosszú hengeres teste mozgékony csúcsban végződik. Ennek segítségével fúródik a homokba. A homok felszíne alatt nyálkás anyaggal bélelt járatot készít magának és veszedelem esetén ebbe húzódik vissza. A következő medencében tizennégy tengeri-árvalányhaj, vagy másnéven tengeri-viaszrózsza (*Anemonia sulcata*) van. Az adriai tengerirózsák között ezek a legdíszesebbek. Akváriumunkban néhány valóban óriási példány látható. Átmérőjük kinyílt helyzetben csaknem félméter, egy-egy fogókarjuk húsz centiméter hosszú, törzsük pedig tíz centiméter vastag. A tengeri állatok tavaszi szállítása

alkalmával — amikor a tengeri-árvalányhajak is érkeztek — egy másik medencébe különféle tengerihalak közé telepítettük őket, de a halak a tengeri-árvalányhajakat folyton nyugtalanították. Különösen az ezüstös-csevolók ólalkodtak az árvalányhajak körül, fogókarjait férgeneknek vélték és csípdesték. Ekkor az árvalányhajakat egy üres medencébe tettük át. Úgy látszik, ebben

Ezüstös csevolók csípkedik a tengeri-árvalányhaját.
Hölzel felvétele.

nagyon jó helyük van, mert immár kilenc hónap óta a legjobb egészségben élnek és szebbek, színesebbek mint amilyenek megérkezésük idején voltak. Pedig a tengeri-árvalányhaj a tengerirózsák között a legkényesebb, legigényesebb és mesterséges vízben csak rövid ideig, néha csak egy-két hónapig marad életben.

A tengerirózsák tetszetős, csodálatos állatok. A hullámverés által tovasodott hulladékkal, de főképen kisebb úszó szervezetekkel, rákokkal, apró halakkal táplálkoznak. Fogókarjaikat — akár csak a virág a szirmát — szétnyitják és így várják áldozatukat. A támadók ellen pedig a csalánsajtjeikből kibocsátott mérges váladékkal védekeznek. A nagy tengeri-árvalányhajak például a velük foglalkozó akváriumai kezelő kezén sokszor fájdalmasan égető hólyagokat okoznak. Mégis vannak olyan halak, amelyek nem félnek a csalánsajtjektől és a veszedelmes virágállatok társaságát keresik. Egyesek a fogókarok alá rejtőznek, mások, például az Indiai-Océánban élő bársonyos-korállszirtihal (*Premnas biaculeatus*), éppenséggel a fogókarok közé bújnak. Szinte a csodával határos, hogy a halnál gyakran háromszor nagyobb rózsza a tolakodót nem nyeli le, holott nála jóval nagyobb falat is belefér. De a kis hal a rózsának mindenféle jó dolgot juttat, úgyhogy mindig tele a bendője s ezért a hálnak nem esik bántódása. Jól megférnek egymással, sőt egymás nélkül megsem maradnának. Két állat egymásra utaltságára közelebb is találunk példát. Az Adriában él egy remeterák (*Eupagurus prideauxi*), amely testének hátsó lágy részével egy üres csigaházba rejtőzik, a csigaházon pedig egy tengerirózsza, az úgynevezett köpenyes-tengerirózsza (*Adamsia palliata*) telepszik meg. A rózsza teste köpenyszerűen a csigaház nyílása köré tapad, a fogókar koszorúja pedig a rák hasa alatt van. Tehát a rák a rózsát járasközben oly módon viszi magával, hogy fogókarjai a talajt végigsöprik és az útjukba akadó táplálékot összedeheti. De nemcsak ez a hulladék jut neki. A rák jó

gazda, gondoskodik a rózsáról is és neki is juttat egy-egy jó falatot, ezt ollójával ügyesen a fogókarok közé tölta. Ily módon a rák a rózsát táplálja, a rózsza pedig megvédi a rákot a támadások ellen. Veszedelem esetén a rózsza azonnal kibocsátja cérnavékony, élénkklila csalánszó fonalait. A féregmódra lebegő hosszú fonalak elriasztják a támadót.

A remeterák és köpenyesrózsza között a kapcsolat az együttélés (*Symbiosis*) legnagyobb példája, mert ez a két állatfaj egymás nélkül huzamosabb ideig nem élhet. Rózsza nélkül a rák védtelen és a nagyobb állatok áldozata, a köpenyesrózsza egyedül, gondozás híján szintén elpusztul, hacsak egy másik rák pártfogásába nem veszi. De a remeterák vigyáz a rózsájára. Ha régi csigaházából kinő és nagyobb üres csigaházat keres magának, — miután abban elhelyezkedett — régi házáról a rózsát nagy gonddal ügyesen lefejtí, új házára helyezi és ollójával addig tartja ott, amíg a rózsza a csigaházra tapadt.

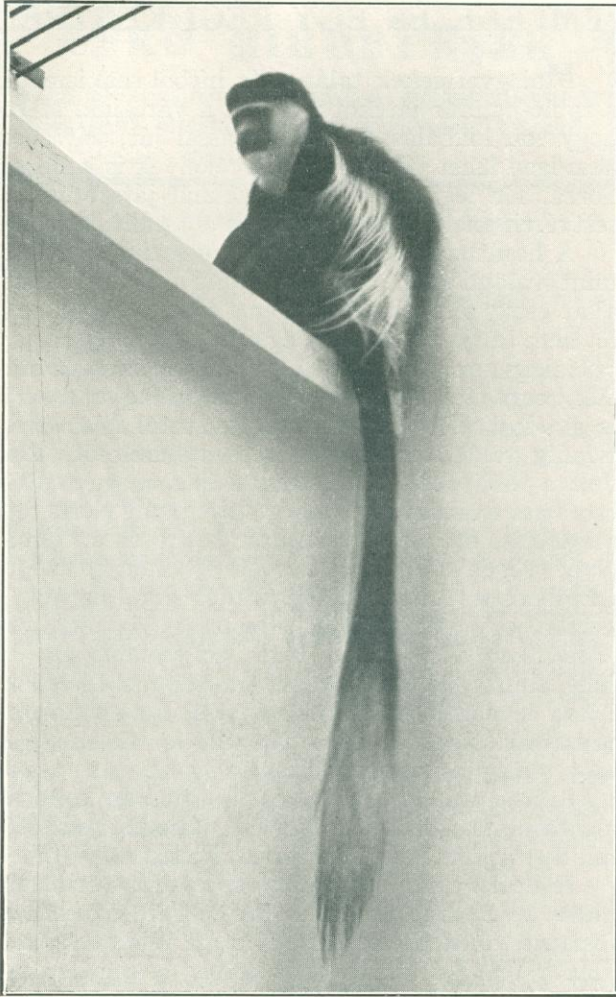
A remeterákok és köpenyesrózsák akváriumunk hetes számú medencéjében vannak.
Szombath

Az állatkert új majomgyűjteményének egyik legkülönlegesebb faja a fehérzászlós-majom vagy gereza (*Colobus caudatus* Thos). Az utóbbi névvel illetik hazájában, Abessziniában; ez az elnevezése a tudományos világban is elterjedt és ma is használatos. Bár létezése régen ismeretes, életéről adatokat és megfigyeléseket csak az utóbbi időben tudunk. Az első élő példányok a múlt század végén kerültek Európába, de még ma is igen ritka az állatkertekben. Ennek oka az, hogy igen kényes állat, a fogságot még hazájában is nehezen viseli el, öreg állatok egyáltalán nem vagy igen rövid ideig maradnak életben. Európába fiatalon kerül. Állatkertünk most vásárolt két gerezája is ilyen. Mind a kettő hím, csak kis korkülönbség van köztük, ezt nemcsak testük, hanem szőrözetük fejlettsége is mutatja. A gereza legfeltűnőbb sajátága ugyanis a háta mindkét oldalán

A két gereza az állatkert új majomházában.
Hölzel felvétele.

végighúzódo és a farkán csüngő hosszú, fehér szőrözet. A ló sörényéhez hasonlíthatjuk; úgy borítja be a majom testét, mint valami hosszú, fehér köpeny, farka pedig zászlóra emlékeztető bojtban végződik. Nem kevésbé érdekes a feje. Fekete arca körül fehér szőrkeret van; fejetetején az egyenletes hosszú felálló szőrözet is fekete és úgy nőtt, mintha fodrász által készített hajviselet

A gereza hosszú, zászlós farka. Hölzel felvétele.

volna. Egész megjelenése olyan előkelő, hogy sokan Afrika legszebb majmának tartják.

Bár a természet — ami a szépséget illeti — bőkezűen bánt ezzel a majommal, mégsem adta meg neki azokat a tulajdonságokat, amelyek révén az ember megkedvelné. A majmokat általában bohó, élénk állatoknak ismerjük és megszoktuk, hogy csintalanságukon, mókáikon, gazzetteiken mulatunk. A gerezának éppen ellenkező tulajdonságai vannak. Viselkedése sohasem majomszerű; csendes, komoly, szinte unalmas állat. Egész nap ketrece egyik sarkában ül és csak táplálkozni jön elő. Nem az embertől való félelem vagy idegenkedés, hanem sajtáságos csendes természete miatt vonul vissza. Táplálkozása is különleges. Nem a növények gyümölcsét, hanem leveleit és fiatal hajtásait eszi. Ezzel a táplálkozási móddal függ össze tartózkodó viselkedése. Gyomra csak a növényi, lombos táplálékhoz alkalmazkodva, aránylag igen nagy, mert a lomb csekély táplálóértéke miatt egyszerűen nagy tömeget kell fogyasztania. Tehát amikor jóllakott, nehéz gyomrával kénytelen egyhelyben órák-hosszatt üldögelni és nyugodtan emészteni. Fogságban idővel hozzászokik más eledelhez, gyümöleshöz, zöldség-féléhez, sőt főtt rizshez is, de a lombot akkor sem nélkülözheti. Megfigyelhetjük, hogy a legfinomabb gyümölcsöt azonnal ott hagyja, ha egy leveles ágat nyújtunk feléje. Legjobban szereti az akác, róza, galagonya leveleit s a boróka fiatal hajtásait. Télen a hiányzó lombot salátával pótoljuk.

Hazája Abesszinia, Angol-Kelet-Afrika, a Kilimandzsaró vidéke. Kisebb csapatokban él, fákön tartózkodik. Igénytelen táplálkozása folytán az ültetvényekben nem tesz kárt, értékes prémje miatt mégis üldözik. Ma már vadásztörvény védi, ezért remélhetjük, hogy Afrikának egyik legszebb állata nem fog túlságosan megritkulni.

Bohutinsky

Az Állatkert ajándékozóit. 1936 október és november havában a következő ajándékok érkeztek az állatkertbe: *Töry Gusztávnétól* egy őz; *Jakobszer Jánostól* egy sündisznó; *Sárközy Györgynétől* egy pumi; *Trombitás András-tól* egy mókus; *Szilágyi Jolántól* négy díszgalamb; *özv. Kammermayer Károlynétól* egy szarka és egy barátka-poszáta; *dr. Benke Bélától* egy pávacsirke; *Kontsek Lajostól* egy zöld-hullámospapagáj; *Andics Páltól* egy egerészölyv; *Szabó Eleméértől* két fehérgólya; *dr. Ruzsicska Bélától* és *Szent István-kórház gondnokságától* egy-egy fehérgólya; *Faller Nándortól* hét páva; *dr. Beretzk Péter*től három havasi-partfutó; *Zádory Fülöptől* egy daru; *Mayer Erikától* egy csóka; *Bogyó András*tól egy búbosbanka; *Thurváry-Thour Zdenkónétól* két csóka; *Hámory Miklóstól* négy lángbagoly; *Szabó Jenőtől* egy törpeharcsa; *Kiss Páltól* egy pocgém; *Szent István reálgimnázium igazgatóságától* egy egerészölyv; *Almásy Ferenc*től egy pocgém; *Pawlik Ágostontól*, *Abt Ferenc*től, *Beck Gézánétól*, *Bán Károly*tól, *Pintér János*nétől, *Kassai Vilmostól*, *Kulcsár Antalnétól* és *Weiner Lajostól* egy-egy mocsáriteknős; *Róna Tamástól* egy sündisznó; *Csákvári Jánostól* egy szárcsa; *Horváth Istvántól* egy egerészölyv; *Berényi Dezső*nétől egy kacagógerle; *özv. Schwarck Józsej*nétől egy házigalamb; *Keller Dezsőtől* nyolc páva; *Szabó Gyulától* egy vörösvércse; *Erdélyi Erzsébet*től egy házigalamb; *örgróf Pallavicini Alfonz Károly*tól egy sarkibúvár; *dr. Beretzk Péter*től és *Szemety Erzsébet*től egy-egy dankasirály; *Sikó Szilárd*tól egy vándorsólyom; *Porszász Alajos*nétől egy Agave és *Vicing István*nétől egy Opuntia.

Az 1936 október és november hó folyamán beérkezett ajándékokat ezúton is hálásan köszöni az

Állat- és Növénykert igazgatósága.

AZ IFJÚSÁGNAK

AZ EMBER, A FARKAS, MEG A BUNDA.

Az embernek, amikor a jó Isten kitessékelte a paradicsomkertből, még nem volt ruhája. Csak holmi ágakat kötött a derekára, mert a paradicsomkertben híre-hamva sem volt hidegnek, télnek, hanem örökös, meleg nyár járta.

Bezzeg, vacogott az ember foga odakünn, amikor a paradicsomkertnek csak a kerítését láthatta! Hiába aggatta magára a száraz leveleket zörgető ágakat, hiába bújt a barlangok mélyére, Tél apó, meg Szél uram nem könyörültek rajta s mindenütt rátaláltak.

Akkor aztán kínjában tüzet csinált az ember. Nagy máglyát rakott a barlangja szájában,

pirosra festették a lángok éjszakánként az erdőt, a csupasz fákat, kopár sziklákat. Ez már csakugyan jó volt! Az égre csapó lángnyelvek elől meghátrált Tél apó, de még a Szél is, csak a füstöt fújta bosszúságában az ember szemébe, szájába. Oda is gyűlt az erdő valamennyi lakója a barlang elé, úgy bámulta, milyen csodálatos, piros bokrot ültetett az ember a lakása ajtajába.

Nem is lett volna már semmi baj, ha a tűz magától égett volna s enni nem kellett volna. De tűzre valóért, gyökerekért, húsért ki kellett mennie az embernek a havas erdőre s akkor aztán volt hadd-el-hadd! Nekiesett Tél apó, meg Szél uram, tépték, cibálták, dögönyözték s úgy elagyabugyálták, hogy félig fagyottan, kéken-zölden érkezett haza. Reggelre úgy köhögött, hogy majd elfújta a tüzet, amikor fát vetett rá. Inkább koplalt aztán, semhogy kimenjen s a tűzre is kevesebbet rakott. A szép, nagy, piros bokor egyre kisebbre zsugorodott, végre már csak egy nagy halom parázs izzott a barlang előtt, amellet sínylődött éhesen, elgémberedve az ember. Az állatok is odébbálltak, csak a farkas nem tágított: ott süttette a talpát s ugyancsak nyalogatta a szája szélét. Azt mondja neki az ember:

— Talán bizony te is fázol, farkas koma, hogy nem mentél el a többivel!

— Nem fázom én! — felelt a farkas. — Van én nekem olyan bundám, hogy három Tél apó sem árthat neki!

— Akkor hát mit keresel az én tüzem mellett?

— Én bizony várok! — ásított egy nagyot a farkas.

— Vársz-e? Aztán ugyan mire vársz?

— Én bizony éppenséggel reád várok, komám! Látom, hogy megfagysz itt hamarosan, ha elfogy a tüzelőd. Akkor én téged megeszlek!

— Ugyan, úgy-e? — gondolta magában az ember. — Hát annyira utolsó vagyok én az erdőben, hogy még ez a buta farkas is a halálatomat várja, csak azért, mert neki van bundája, nekem meg nincsen?

Csóválta, vakargatta a fejét, aztán eszébe jutott valami.

— Ne félj, farkas komám, nekem is lesz bundám mindjárt! — mondta a farkasnak.

— Szeretném én azt látni! — csúfolódott a farkas.

— No, várj csak egy kicsit, mindjárt megláthatod!

Azzal bement a barlangba, kihozta a kőbaltáját.

— Mi az a fura a kezében? — kérdezte a farkas.

— Ez ad nekem bundát! — mondta az ember, megsuhogtatta a kőbaltát a feje fölött s úgy fültövön sújtotta vele a farkast, hogy menten kiadta a páráját.

Akkor a kőkésével lehúzta a bőrét, magára terítette és nem félt már sem Tél apótól, sem Szél uramtól. Tudta, hogy a jó Istentől bunda helyett sokkal becsesebb ajándékot kapott, amellyel mindent megszerezhet magának, amit csak akar, ha élni tud vele. Tudjátok-e, mi ez a becses ajándék?

Szondy György.

EMLÉKEZÉS EGY RÉGI KERTRE.

Mai gyermekek talán már hírből sem ismerik a rabló-pandúr játékot; kivált a városiak. Mert-hogy sok kiabálással, futkározással jár, városban nem igen lehet játszani. Jó búvóhelyek is kellene hozzá. Én leginkább nagyapáéknál játszottam a testvéreimmel, ott is pedígen a szőlőskertben.

A határban volt ez a kert, messzire sötétlett, mint valami erdő. Ha elbújtunk a bokrok közt, akár estig sem akadtak volna ránk a pandúrok, ha nem kurjantunk néha egyet-egyet. Óriási nagy volt nagyapa szőlőskertje s nemcsak azért szerettük, mert játszani lehetett benne: Nagyapa arról is gondoskodott, hogy kora tavasztól késő őszig mindig találhassunk ott érett gyümölcsöt. Első volt a földi eper, a cseresznye és a meggy, utólte őket a ribizli és az egres. Mire pedig elérkezett az aratás, már érett a málna, körte és az alma. Nyár végén zsendülni kezdett a csemege-szőllő. Októberben volt a szüret. Akkor kiköltöztünk a kertbe, egy zöldablakos, pirostetős házikóba. Az ebédünket bográcsban főzte nagymama és az öreg almafa alatt, malomkő-asztalon ebédeltünk. Sárga leveleket szórt ránk a szél, ha elsóhajtott felettünk. Néha az ég is elborult és bánatos őszi esőt sírtak a szürke fellegek.

Szüret után a diót verték le. Tompán koppant a fúbe a sok, zöldruhás dió-úrfi. Barnára festődött minden ujjunk, míg kifejtettük őket a ruhájukból.

Ilyenkor már szomorú volt a kert. Sápadtan, hulló levelekkel álltak a fák, megtépázottan a fosztott tőkék. Nemsokára föld alá temették őket. Jött a tél. Hó borította a kertet, a csupasz fák fölött varjak keringtek. A pirostetős házikó behúnyta zöld ablakszemét. Aludni látszott minden, csak a vidám cinkék hancúroztak a lombtalan ágak között.

Tavasszal, hogy elolvadt a hó, egyre hangosabban hirdették, hogy »Nyitni kék, nyitni kék!«

Nyitottak is, mihelyt a gólya megjött. Elhúzták a tőkékről a földet, karóhoz kötözték a vesszőket. A gyümölcsfákat meghernyőzták. Aztán Tavasz-tündér hófehér, meg halvány rózsaszínű virágokkal ékesítette föl őket. A paradicsomkert sem lehetett szebb, mint nagyapa kertje ilyenkor.

A sok-sok gyümölcsfa között csak egy fa volt, amelyik nem termett gyümölcsöt. Egy égbenyúló, nagy jegenye-nyárfa. A pirostetős házikó mellé ültette nagyapa. Úgy állt ott, mint a katona az őrségen. A hetedik határba is elláthatott és ő is ellátszott a hetedik határba. Alatta terebélyesedett a diófa. Azt akkor ültették, amikor édes apám született.

Ma már egyikük sem él. Előbb a jegenyefa száradt ki, azon a réges-régi nyáron, amikor nagyapám meghalt. A diófa lassacskán vénült meg. Egyre több ága száradt le s a tavasszal nem hajtott ki többé. Ki kellett vágni. Törzsét felhasználattam, deszkája itt szárad a padlásomon. Abból nekem fognak koporsót csinálni. Tudom, hogy nagyapa kertjéről álmodom majd benne, ha eltemetnek.

Szondy György.

**Kéziratokat nem őrzünk meg
és nem adunk vissza.**

APRÓ HIRDETÉSEK

Az apróhirdetés minden szava 20 f.; előfizetőknek 10 f.
A legkisebb hirdetés egyszeri megjelenése 2 pengő;
előfizetőknek 1 pengő.

Előfizetési vagy hirdetési díj Állatkert Budapest, XIV.,
küldendő.

Vadászok figyelmébe! Jól hangolt duvadcsaló-sípkat
útmutatással készít Storcz Mátyás, Gödöllő. A sípk
darabja P 250.

Természettudományi Közlöny. Szerkeszti: *Ilosvay Lajos*
közreműködésével *Gombocz Endre és Szabó-Patay*
József. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest,
VIII., Eszterházy-u. 16.

»Magyar Foxterrier-Tenyésztők Egyesülete« Budapest,
Állatorvosi főiskola poliklinikája, VII., Rottenbiller-
utca 23—25. Telefon: 1-308-30

Magyar Tacskó-Tenyésztők Egyesülete Budapest, VII. ker.,
István-út 2. Állatorvosi főiskola poliklinikája.
Telefon: 1-308-30. Hivatalos órák hétfőn és csütör-
tökön 17—18 órák között.

Magyar Kutyaajták Törzskönyve Budapest, VII., ker.,
István-út 2. Állatorvosi főiskola poliklinikája. Telefon:
1-308-30. Hivatalos órák törzskönyvezés végett hétfőn
és csütörtökön 17—18 órák között.

Magyar Dobermannosok titkári hivatala Budapest,
VIII., Baross-utca 77. Telefon: 1-413-78

Magyarországi Telivér Kutyatenyésztő Egyesületek Szö-
vetsége Budapest, VII., István-út 2. Telefon: 1-308-30

Többszörösen díjazott, magyar győztes, négyéves, barna
pumi-szuka eladó. Cím: *Sárhözy Györgyné*, Buda-
pest, I., Városmajor-utca 26.

A szerkesztésért és kiadásért felelős: Nadler Herbert.

A „CHINOIN“ állatgyógyszerek megbízható hatásúak!

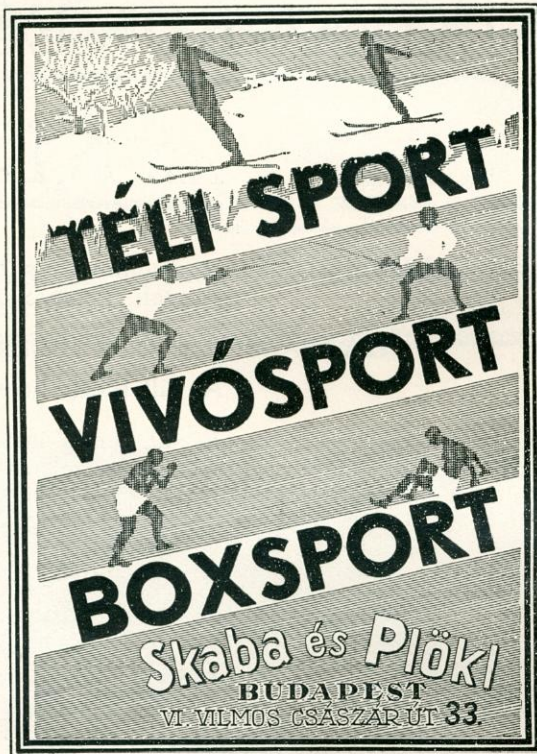
Kebal II. az orsóférgesség biztos gyógyszere,	} kutyák részére
Taakil a galandférgeket elhajtja,	
Pekk és Hizan angolkór ellen,	} minden állat részére
Karodor sebhintőpor a sebek gyors gyógyulását elősegíti,	
Cadogel bőrgyulladás gyógyszere,	
Kopfin rühösség ellen,	
Kirbek a bolhákát és tetveket megöli,	

Kérdezze meg állatorvosát! Kaphatók az összes gyógyszertárakban!

Bővebb felvilágosítással szolgál:

„CHINOIN“

gyógyszer és vegyszertermékek gyára r.-t., Újpest.

ZIMMER FERENC

HALKERESKEDELMI R.-T.

Központi telep: IX., GÖNCZY PÁL-UTCA 4.
Telefon: 1-854-48

Főüzlet: KÖZPONTI VÁSÁRCSARNOK
Telefon: 1-854-48

Fióközletek:

V., GRÓF TISZA ISTVÁN-U. 10. || VII. KERÜLET, GARAY-TÉRI
VÁSÁRCSARNOK. T.: 1-304-84
Telefon: 1-816-79

IRODA: VIII., HORÁNSZKY-UTCA 19. Telefon: 1-335-39

Sürgönyök: Zimmerhal, Budapest.

A FOXTERRIER

Foxterriertenyésztők és tulajdonosok egyetlen
szaklapja.

Megjelenik gazdag tartalommal havonta.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Magyar Foxterriertenyésztők Egyesülete

Budapest, VII. kerület, István-út 2. sz.

SCHEINER GYULA „STADION” Budán, II., Margit-krt. 59.

Az Átrium filmpalota mellett. ☛ Telefon: 1-544-80, 1-665-72

Sport-, tornaterem-, játszótérfelszerelések és iskolaberendezések. Hatóságok szállítója. Viszonteladók engedélyt kapnak. Katalógust küldök.

LOVAGLÓ- ÉS HAJTÓISKOLA

AZ ÁLLATKERTBEN!

LOVAGLÁS: egyenként és osztályban, alapgyakorlatok, iskolalovaglás futószárral, kengyellel és kengyel nélkül, haladók tereplovaglása stb.

HAJTÁS: gyermekek hajtása egyes-, kettes-, négyes- és ötösfogatokkal. Az állatkerti belépődíjon vagy évi bérletjegy árán felül:

1. 40 percgig tartó lovaglásért, egy, vagy kétlovas kocsis hajtásáért kezdőknek és haladóknak 1 pengő 50 fillér;
2. 20 jegyet tartalmazó jegyfüzet ára 24 pengő;
3. Tereplovaglás eseténként és személynként 5 pengő.

SZAKSZERŰ TANÍTÁS kezdők és haladók számára csütörtök kivételével naponta reggel 7-től 10-ig és délután 4-től 7-ig.

E L S Ö R E N D Ű B E T A N Í T O T T L O V A K I

A SZÉKESFŐVÁROSI ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERT

pálmaházában

délszaki növények gazdag gyűjteménye,

az akváriumban

tengeri- és édesvízi állatok,

a kigyóházban

óriás- és mérgekgigyók, gyíkok, békák, teknősök és díszhalak láthatók.

BELÉPŐDÍJ: Felnőtteknek 20 fillér, 10 éven aluli gyermekeknek 10 fillér.